

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Augustino Raudonio,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymas Lietuvos
teismų praktikoje**

Vadovas: lekt. dr. Saulius Aviža

Recenzentas: lekt. dr. Aurimas Brazdeikis

Vilnius
2016

Turinys

1. Civilinio kodekso normų aiškinimas: teoriniai aspektai.....	5
1.1. Civilinio kodekso normų aiškinimo priežastys	5
1.2. Civilinio kodekso normų aiškinimo principai, jų santykis su teisės aiškinimo metodais.....	7
1.2.1. Pirmasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas	7
1.2.2. Antrasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas.....	9
1.2.3. Trečiasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas.....	11
1.3. Kiti Civilinio kodekso normų aiškinimui svarbūs metodai.....	12
1.3.1. Bendrųjų teisės principų metodas.....	12
1.3.2. Lyginamasis teisės aiškinimo metodas.....	13
1.3.3. Loginis teisės aiškinimo metodas.....	14
1.4. Normų aiškinimo metodų (aiškinimo principų) parinkimo problema aiškinant Civilinio kodekso normas	15
2. Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymas teismų praktikoje: statistiniai duomenys.....	19
3. Sisteminio metodo (CK 1.9 str. 1 d.) taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas	21
4. Lingvistinio aiškinimo taisyklių (CK 1.9 str. 2 d.) taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas.....	32
5. Teleologinio metodo (CK 1.9 str. 3 d.) taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas	41
6. Bendrųjų teisės principų, lyginamojo ir loginio metodų taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas.....	46
6.1. Bendrųjų teisės principų metodo taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas	46
6.2. Lyginamojo metodo taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas	48
6.3. Loginio metodo taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas	50
Išvados	53
Šaltinių ir literatūros sąrašas	55
Santrauka	60
Summary.....	61

Ivadas

Temos aktualumas ir originalumas. *Legis interpretatio legis vim obtinent*, teigė romėnai, turėdami galvoje, jog tik išaiškintas įstatymas turi teisinę galią¹. Vadinasi, teisės aiškinimas pačia bendriausia prasme svarbus vien dėl to, kad teisės normas būtų galima taikyti praktikoje. Kaip ir bet kurio kito teisės akto, taip ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normų tinkamas taikymas siejamas su teisės aiškinimu, nes tik nustačius normos prasmę ją galima tinkamai taikyti praktikoje. Be to, tinkamai taikyti normas galima tik tada, kai yra aiški ne tik jų kalbinė išraiška, bet ir įstatymo leidėjo tikslai, normos vieta teisės sistemoje bei jos santykis su kitomis teisės normomis.

Teisės aiškinimas kaip ir daugelis kitų procesų vyksta pagal tam tikras taisykles. Nors teisės aiškinimo taisyklės teisės doktrinoje žinomos jau seniai, tačiau iki Civilinio kodekso įsigaliojimo Lietuvos teisėje specialių normų, nustatančių teisės aiškinimo būdus, beveik nebuvo. 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojus Civiliniame kodeksui jame tiesiogiai įtvirtinti teisės aiškinimo principai. Tokie įstatymo leidėjo veiksmai rodo, jog buvo siekiama skatinti kūrybinį teisės aiškinimą, paremtą teisės aiškinimo taisyklėmis, o ne mechanišką normų taikymą. Todėl kyla klausimas, ar įstatymų leidėjo siekis buvo įgyvendintas? Ar teisės aiškinimo taisyklių įtvirtinimas Civiliniame kodekse užtikrino, šių taisyklių taikymą aiškinant Civilinio kodekso normas? Siekiant atsakyti į šiuos klausimus privalu analizuoti teismų praktiką, kurioje taikomi Civilinio kodekso normų aiškinimo principai.

Darbo temos originalumo kontekste pažymėtina, kad šios temos analizė reikalinga dėl kelių priežasčių. Pirma, panašia tema parengtų darbų yra vos keli, tačiau šiuose darbuose daugiausia dėmesio skiriama bendram teisės teorijoje žinomų teisės aiškinimo metodų taikymo teismų praktikoje tyrimui, o tokio darbo, kuris būtų orientuotas tik į Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymo teismų praktikoje tyrimą ir analizę, nėra. Antra, teisės doktrinoje teoriniu aspektu teisės aiškinimo metodai ir taisyklės, nagrinėtos keliuose darbuose, tačiau vėlgi, šiame darbe didžiausias dėmesys skiriamas praktinio Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymo teismų praktikoje tyrimui.

Tyrimo objektas. Darbe didžiausias dėmesys skiriamas Lietuvos teismų praktikos, kurioje taikomi Civilinio kodekso normų aiškinimo principai, taip pat šiuose principuose įtvirtinti metodai, analizei ir tyrimui. Taip pat darbe glaustai analizuojamos Civilinio kodekso aiškinimo priežastys, tiriamas Civilinio kodekso normų aiškinimo principų ir teisės aiškinimo metodų santykis, analizuojamos ir vertinamos doktrininės įžvalgos apie kiekvieną iš principų atskirai. Papildomai magistro darbe analizuojamas loginio, bendrųjų

¹ KOŽENIAUSKIENĖ, R. *Juridinė retorika*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 250.

teisės principų ir lyginamojo teisės aiškinimo metodų taikymas teismų praktikoje, vertinama jų reikšmė Civilinio kodekso aiškinimui.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas išanalizuoti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymą teismų praktikoje ir atskleisti šių principų svarbą Civilinio kodekso normų aiškinimui. Norint pasiekti išsikeltą tikslą formuojami atitinkami uždaviniai:

1. Trumpai apžvelgti Civilinio kodekso normų aiškinimo priežastis.
2. Išnagrinėti ir įvertinti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų ir teisės teorijoje žinomų teisės aiškinimo metodų santykį.
3. Išanalizuoti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų ir kitų teisės aiškinimo metodų parinkimo, aiškinant Civilinio kodekso normas, probleminius aspektus.
4. Ištirti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymo teismų praktikoje dėsningumus bei įvertinti šių principų taikymo teismų praktikoje statistinius duomenis.
5. Išanalizuoti ir įvertinti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų tinkamo ir netinkamo taikymo teismų praktikoje atvejus.

Tyrimo metodai. Magistro darbe naudoti šie pagrindiniai metodai: lingvistinis, sisteminis, loginis, kritinės analizės ir lyginamasis.

Lingvistinis metodas. Lingvistinis metodas taikytas analizuojant Civilinio kodekso normų lingvistines formuluotes, taip pat teismų praktikos nutartyse pateiktą argumentaciją. Be to, lingvistinis metodas naudotas analizuojant darbui aktualią specialiąją literatūrą.

Sisteminis metodas. Pasitelkiant sisteminį metodą darbe buvo analizuojamos Civilinio kodekso normos, jų vieta kodekso sistemoje, taip pat vertinamos skirtingų teisėtyrininkų nuomonės siekiant sistemiškai suvokti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų turinį. Darbe sisteminis metodas taip pat naudotas sistemiškai vertinant kiekvieno iš Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymą teismų praktikoje.

Loginis metodas. Loginis metodas buvo naudojamas tiriant teismų praktikos nutartis, vertinant jas nuoseklumo ir neprieštaravimo aspektu. Taip pat buvo vertinama teismų nutartyse pateikta argumentacija, motyvai, kiek tai būtina siekiant ištirti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų ir kitų metodų taikymo teismų praktikoje apraiškas.

Lyginamasis metodas. Teoriniu požiūriu lyginamos skirtingų teisėtyrininkų nuomonės, susijusios su Civilinio kodekso normų aiškinimo principų ir teisės aiškinimo metodų samprata. Analizuojant teismų praktiką lyginamasis metodas naudotas lyginant skirtingų Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymą teismų praktikoje.

Kritinės analizės metodas. Šio metodo pagalba analizuojamos teismų praktikos nutartys, siekiant kritiškai įvertinti nutartyse išdėstytus motyvus ir argumentaciją, kuria

grindžiamas Civilinio kodekso normų aiškinimo principų, bei teisės aiškinimo metodų taikymas ir parinkimas.

Darbe naudoti svarbiausi šaltiniai. Šio magistro darbo pagrindinis šaltinis – Lietuvos teismų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir apygardų teismų) praktikos nutartys, kuriose taikomi Civilinio kodekso normų aiškinimo principai. Svarbiausias darbe naudojamas norminis šaltinis yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Darbe taip pat naudojama specialioji literatūra, iš kurios magistro darbo teorinės dalies pagrindu laikytina – D. Mikelėnienės ir V. Mikelėno monografija „Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai“² bei Lietuvos Respublikos civilinio kodekso bendrosios dalies komentaras³. Darbe taip pat naudojami straipsniai, publikuoti „Teisės problemos“, „Teisė“ ir „Justitia“ leidiniuose. Iš užsienio teisės mokslininkų darbų nemažą reikšmę atliekanti tyrimą turėjo – MACCORMICK, N.; SUMMERS, R. S. „Interpreting statutes: a comparative study“⁴ ir KELSENAS, H. „Grynoji teisės teorija“⁵.

² MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999.

³ MIKELĖNAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.

⁴ MACCORMICK, N.; SUMMERS, R. S. *Interpreting statutes: a comparative study*. Alder-shot: Dartmouth, 1991.

⁵ KELSENAS, H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

1. Civilinio kodekso normų aiškinimas: teoriniai aspektai

1.1. Civilinio kodekso normų aiškinimo priežastys

Prieš pradėdant nagrinėti Civilinio kodekso⁶ normų aiškinimo principus bei jų taikymą teismų praktikoje svarbu identifikuoti priežastis, sudarančias pagrindą aiškinti Civilinio kodekso normas. Vieną vertus, teisės normų aiškinimo priežastys, nepriklausomai nuo normų reguliuojamų santykių ir to, kuriame teisės akte įtvirtintos aiškintinos normos, daugiau ar mažiau vienodos visoms teisės šakoms. Kitą vertus, kiekvienos teisės šakos normų aiškinimo priežastys turi tam tikrų skiriamųjų bruožų. Toliau nagrinėjamos pagrindinės Civilinio kodekso normų aiškinimo priežastys.

Pirmoji Civilinio kodekso normų aiškinimo priežastis – civilinės teisės normų reguliuojamų santykių dinamika. Civilinis kodeksas reguliuoja didžiąją dalį civilinių santykių, kaip ir daugeliui kitų, taip ir civiliniams santykiams būdinga nuolatinė kaita. Teisinis reguliavimas neretai atsilieka nuo sparčiai besikeičiančio gyvenimo, įstatymų leidėjui nespėjant žengti koja kojon su tikrove⁷. Todėl susidaro situacija, kai normose įtvirtintas reguliavimas nebeatitinka visuomenėje egzistuojančių realiųjų, dėl šios priežasties kyla būtinybė aiškinti normas taip, kad jos kuo labiau atitiktų pasikeitusius visuomeninius santykius.

Antroji priežastis, lemianti Civilinio kodekso aiškinimo būtinumą, yra kalbos prigimtis, jai būdingas dviprasmiškumas, neaiškumas, neapibrėžtumas⁸. Civiliniame kodekse vartojamos kalbos neaiškumą lemia keletas priežasčių:

1) Kodekso normos reguliuoja pakankamai įvairius teisinius santykius (šeimos, prievolių, paveldėjimo), kuriems būdingi specifiniai teisiniai terminai, kalbos konstrukcijos, sąvokos ir kt.⁹

2) Pati teisinė kalba yra labiau internacionalizuota nei įprasta kasdienė kalba. Civilinio kodekso normose gausu tarptautinių žodžių, kitų kalbų skolinių¹⁰, ypač daug lotyniškų terminų, pavyzdžiui, „subrogacija“, „testamentas“, „separacija“. Šių terminų vartojimas komplikuoja normos tekstą, daro jį neaiškų.

3) Kaip ir kitų kodifikuotų teisės aktų, Civilinio kodekso reguliuojamų teisinių santykių apimtis ganėtinai plati, todėl normos formuojamos abstrakčiai, vartojant kiek

⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁷ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 143.

⁸ *Ibid.*, p. 148.

⁹ VAIŠVILA, A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004, p. 370–371.

¹⁰ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 148.

įmanoma trumpesnę kalbinę išraišką.¹¹ Be to, teisės normos formuojamos neapibrėžtam asmenų ratui, siekiant, kad konkreti elgesio taisyklė apimtų kuo daugiau galimų situacijų¹². Dėl šios priežasties Civilinio kodekso normų kalbinę išraišką tenka „išskleisti“ teisę taikančiam subjektui.

Trečioji aiškinimo priežastis – vertinamųjų sąvokų vartojimas Civilinio kodekso normose. Siekiant užtikrinti Civilinio kodekso normų lankstumą, universalumą, platų pritaikomumą pasitelkiamos vertinamosios sąvokos, tokios kaip: „vaiko interesai“ (CK 3.174 str.), „didesnio pavojaus šaltinis“ (CK 6.270 str.), „realus grasinimas“ (CK 1.91 str.), „protingos išlaidos“ (CK 6.685 str.) ir kiti. Tokios sąvokos paprastai neturi vienos konkrečios reikšmės. Kiekvienu atveju teismas privalo nustatyti šių sąvokų turinį, tikrąją prasmę, siekdamas pagrįsti jų taikymą konkrečiai gyvenimo situacijai¹³.

Ketvirtoji aiškinimo priežastis – teisės normų sisteminis funkcionalumas¹⁴, kuris ypač pasireiškia Civiliniame kodekse. Juridinės technikos požiūriu teisės kodifikavimas užtikrina didesnę normų sąveiką ir glaudesnius jų ryšius¹⁵. Civilinio kodekso normos vienaip ar kitaip yra susijusios, todėl kartu sudaro darnią sistemą. Be to, Civilinio kodekso normos sąveikauja ne tik tarpusavyje, bet ir su kitais nacionalinės ir tarptautinės teisės aktais, todėl siekiant tinkamai taikyti kodekso normas neišvengiamai kyla būtinybė jas aiškinti.

Penktoji priežastis – teisinės spragos. Neįmanoma sukurti universalių elgesio taisyklių, reguliuojančių visus galimus asmens elgesio variantus bet kokiomis gyvenimo aplinkybėmis. Net teisės kodifikavimas neužtikrina visų gyvenimo situacijų sureguliuavimo¹⁶. Todėl aiškinant Civilinio kodekso normas šis teisinio reguliavimo trūkumas gali būti pašalintas.

Apibendrinant galima teigti, jog Civilinio kodekso, kaip ir bet kurio kito teisės akto, normų aiškinimo būtinybę lemia daugelis priežasčių, tokių kaip kalbos daugiareikšmiškumas, civilinės teisės normų reguliuojamų santykių dinamiškumas, kodifikavimui ir bendrai teisei būdingas sistemiškumas bei kitos reikšmingos priežastys. Nagrinėtos normų aiškinimo priežastys kartu yra ir Civilinio kodekso aiškinimo principų

¹¹ ZWEIGERT, K.; PUTTFARKEN, H., J., *Statutory Interpretation – Civilian Style*. Tulane Law Review, 1969–1970. Vol. 44, p. 707.

¹² MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 149.

¹³ *Ibid*, p. 154.

¹⁴ BEINORAVIČIUS, D.; SPRUOGIS, E. *Teisės teorijos įvadas*. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: MES, 2012, p. 417.

¹⁵ TIAŽKIJUS, V. in *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. Pirmoji dalis. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2003, p. 69.

¹⁶ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 155.

taikymo priežastys, nes normų aiškinimas kaip procesas privalo būti grindžiamas teisės aiškinimo taisyklių taikymu.

1.2. Civilinio kodekso normų aiškinimo principai, jų santykis su teisės aiškinimo metodais

Civilinis kodeksas – vienas pirmųjų Lietuvos teisės aktų, kuriame įstatyminiu lygmeniu tiesiogiai reglamentuotas teisės aiškinimas. Siekiant užtikrinti Civilinio kodekso normų kokybišką ir pagrįstą aiškinimą bei motyvuotą teismo sprendimų priėmimą, Civilinio kodekso 1.9 straipsnyje įtvirtinti normų aiškinimo principai. Minėtąjį straipsnį sudaro trys dalys, todėl atitinkamai įtvirtinami trys normų aiškinimo principai. Atsižvelgiant į tai, toliau darbe analizuojamas kiekvienas iš šių principų atskirai.

1.2.1. Pirmasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas

Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad: „*Siekiant užtikrinti šio kodekso vientisumą ir atskirų struktūrinių dalių suderinamumą, taikant jo normas jos aiškinamos atsižvelgiant į šio kodekso sistemą bei struktūrą*“¹⁷. Anot V. Mikelėno, šis principas įtvirtina teisės teorijos moksle suformuotą sisteminį teisės aiškinimo metodą¹⁸. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nutarčių nurodęs, jog: „*Teismas, aiškindamas ir taikydamas teisės normas <...> turi vadovautis sisteminiu teisės aiškinimo metodu, įtvirtintu CK 1.9 straipsnio 1 dalyje <...>*“¹⁹. Vadinas, tiek teismų praktikoje tiek ir teisės doktrinoje bendrai sutariama, jog pirmasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas išreiškia teisės teorijos moksle suformuotą sisteminį teisės aiškinimo metodą.

Sisteminio teisės aiškinimo metodo esmė atitinka bendrą teisės doktrinos požiūrį, kad teisės norma nėra izoliuota, ji sistemiškai susieta su kitomis teisės normomis, kadangi pati teisė yra vientisa ir darni sistema. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą akcentavo, jog: „*bet kuri teisės norma <...> gali būti tinkamai išaiškinta tik tada, jeigu bus atsižvelgta į jos sisteminius ryšius su kitomis to paties įstatymo, atitinkamos teisės šakos ar teisės instituto normomis, taip pat jos santykį su Konstitucija ir joje įtvirtintais*

¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹⁸ MIKELĖNAS, V. in *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 68; MIKELĖNAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 84.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimu patvirtinta *Lietuvos Respublikos teismų praktikos taikant įstatymus, reglamentuojančius tėvų pareigą materialiai išlaikyti savo vaikus, apibendrinimo apžvalga*, Nutarimo numeris 54.

*bendraisiais teisės principais, esančiais visos teisės sistemos pagrindu*²⁰ Taigi, sisteminio metodo taikymas bendriausia prasme reikalauja teisę aiškinančio subjekto sisteminio požiūrio į aiškinamą teisės normą ir kartu į visą teisės sistemą.

Vertinant Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 1 dalies nuostatą dėl sisteminio teisės aiškinimo metodo taikymo ir remiantis teisės doktrina, galima išskirti du sisteminio metodo elementus: išorinį ir vidinį. Išorinis elementas nurodo, kad teisės normos vietą teisės akte reikia įvertinti struktūriškai, pavyzdžiui, prie kurio skyriaus, skirsnio priskirta teisės norma²¹. Vidinis elementas nurodo, jog remiantis teisės normos turiniu reikia įvertinti šios normos sisteminius ryšius su kitomis teisės normomis ir principais²². Abu elementai turi būti taikomi kartu, kadangi vien teisės normos atradimas tam tikrame konkrečiame skyriuje neišspręstų teisės normos santykio su kitomis teisės normomis ir galėtų lemti netinkamą, iškreiptą bei izoliuotą pačios teisės normos aiškinimą.

Išnagrinėjus temai aktualius teisinės literatūros šaltinius, pastebėtina, kad sisteminio teisės aiškinimo metodo praktinio taikymo galimybės ganėtinai plačios, todėl aiškinant Civilinio kodekso normas šį metodą galima taikyti įvairiai.

Pirma, remiantis sisteminiu metodu, Civilinio kodekso normas galima aiškinti atsižvelgiant į šių normų sisteminius ryšius su kitomis kodekso normomis. Viena iš dažniausių normos sąveikos apraiškų, kai viena teisės norma papildo kitą²³. Pavyzdžiui, tam tikrais atvejais dėl neišsamios teisės normos formuluotės ją būtina aiškinti su kita, to paties įstatymo sistemiškai susijusia teisės norma, taip nustatant pirmosios normos reikšmę.

Antra, Civilinio kodekso normas taip pat galima aiškinti atsižvelgiant į kitų nacionalinės teisės sistemoje esančių įstatymų normas²⁴. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso normos gali būti aiškinamo sistemiškai atsižvelgiant į Konstitucijoje numatytą reguliavimą.

Trečia, taikant sisteminį metodą negalima pamiršti, kad teisės sistemą sudaro ne tik teisės normos, bet ir teisės principai. Teisės principas turi pirmenybę prieš teisės normą, todėl Civilinio kodekso normas būtina aiškinti sistemiškai su teisės principais taip, kad

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje *H. J. v. Vilniaus miesto valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. 3K-3-50/1999.

²¹ VANCEVIČIUS, S. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 130.

²² *Ibid*, p. 130.

²³ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 195.

²⁴ MIKELĖNAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 84.

jos neprieštarautų šiems principams²⁵. Civilinio kodekso normos gali būti aiškinamos sistemiškai tiek su bendraisiais Civilinio kodekso principais, tiek ir su atskirų Civilinio kodekso pošakių ir institutų principais, pavyzdžiui, šeimos santykių teisinio reglamentavimo principais.

Ketvirta, aiškinant Civilinio kodekso normas, gana svarbu sistemiškai aiškinti ir tarptautinės teisės aktus²⁶. Antai, nustatinėjant Civilinio kodekso normų reguliuojančių šeimos teisinius santykius prasmę, sistemiškai gali būti aiškinama Vaikų teisių apsaugos konvencija, Hagos konvencija dėl išlaikymo prievolės taikytinos teisės ir kiti reikšmingi tarptautiniai teisės aktai.

Taigi, sisteminio metodo reikšmė aiškinant Civilinio kodekso normas yra akivaizdi. Kaip anksčiau buvo minėta, kodifikacija užtikrina didesnę normų sąveiką ir glaudesnius jų ryšius, todėl sistemiškai aiškinant normas ši sąveika išlaikoma. Be to, sisteminio teisės aiškinimo metodo taikymas užtikrina kontekstinį, išsamų Civilinio kodekso normų aiškinimo rezultatą.

1.2.2. Antrasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas

Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 2 dalis nustato, kad: „Šiame kodekse vartojami žodžiai ir jų junginiai aiškinami pagal jų bendrinę reikšmę, išskyrus atvejus, kai iš konteksto matyti, kad žodis ar žodžių junginys vartojamas specialiajia – teisine, technine ar kitokia reikšme. Jeigu bendrinė ir specialioji žodžio reikšmės nesutampa, pirmenybė teikiama specialiajai žodžio reikšmei.“²⁷ Toks reglamentavimas suponuoja išvadą, kad Civiliniame kodekse įstatymiškai įtvirtintos dvi pagrindinės teisės teorijos mokslo suformuotos lingvistinio teisės aiškinimo taisyklės:

- 1) Bendrinės kalbos pirmumo taisyklė, kuria remiantis normos tekste vartojamus bendrinės kalbos žodžius būtina aiškinti taip, kaip jie suprantami bendrinėje kalboje, išskyrus atvejus, kai svarūs argumentai leidžia daryti priešingą išvadą²⁸. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, jog nustatinėjant bendrinę žodžio reikšmę privalu remtis enciklopedijomis, žodynais bei kitais filologiniais šaltiniais²⁹.

²⁵ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 196.

²⁶ MIKELĖNAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 84.

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

²⁸ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 174.

²⁹ Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje LIAB „Palangos investicijos“ v. Palangos miesto valstybinė mokesčių inspekcija, Nr. 3K-3-455/1999.

2) Specialiosios kalbos pirmumo taisyklė, kuria remiantis normos tekste vartojami specializuotos kalbos žodžiai, specialios sąvokos, nepaaiškinti įstatyme, aiškinami pagal specialią jų prasmę ir reikšmę atitinkamoje srityje, remiantis tos srities žodynais, enciklopedijomis, kitais specialiais šaltiniais³⁰.

Anksčiau nurodytos ir tiesiogiai Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos lingvistinio teisės aiškinimo metodo taisyklės, nėra vienintelės, be jų kalbotyros, logikos ir teisės mokslai yra suformulavę ir kitas lingvistinio aiškinimo taisykles, tokias kaip:

- 1) Kontekstinio aiškinimo taisyklė, kuria vadovaujantis ir aiškinant žodžius, sakinius reikia atsižvelgti į jų vartojimo kontekstą, nes šis lemia žodžio, sakinio prasmę³¹.
- 2) *Expresio unius est exclusio alterius* (vieno paminėjimas reiškia kito pašalinimą) taisyklė. Ši taisyklė reiškia, kad teisės normoje esant išvardytiems baigtiniame sąraše tam tikriems dalykams negalima aiškinti įstatymų leidėją turėjus omenyje ir kitus, sąraše nepaminėtus, dalykus³².
- 3) Teisės normos ar įstatymo teksto negalima aiškinti taip, kad tam tikra normos ar teksto dalis prarastų prasmę ar jie visai būtų ignoruojami. Šios taisyklės pagrindu teisės doktrinoje yra išskiriama teisinės kalbos ekonomijos prezumpcija, kuria remiantis preziumuojama, kad įstatymo tekste nėra nereikalingų posakių ar žodžių. Nesant pakankamo pagrindo, įstatymo teksto negalima aiškinti taip, lyg viena jo dalis neegzistotų³³.

Šių taisyklių taikymų yra grindžiamas lingvistinis aiškinimas, tai reiškia jog siekiant tinkamai taikyti lingvistinį metodą privalu remtis lingvistinio aiškinimo taisyklėmis. Vertinant CK 1.9 straipsnio 2 dalį, pažymėtina, jog šis straipsnis kiek siaurai reglamentuoja lingvistinį teisės aiškinimo metodą. Įstatymo leidėjo sprendimas Civiliniame kodekse įtvirtinti tik dvi pagrindinės lingvistinio aiškinimo taisyklės kelia tam tikrą abejonių. Praktiniu požiūriu dėl CK 1.9 straipsnio 2 dalies formuluotės šio aiškinimo principo pritaikomumas ganėtinai ribotas. Turint galvoje tai, jog teisės doktrinoje išskiriama net dvylika lingvistinio aiškinimo taisyklių³⁴ įstatymiškai įtvirtinant tik dvi pagrindines, šio principo taikymas stipriai susiaurinamas, todėl kyla abejonių ar toks reglamentavimas yra pakankamas siekiant užtikrinti visapusišką lingvistinio metodo taikymą aiškinant Civilinio kodekso normas.

³⁰ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 174.

³¹ *Ibid*, p. 172.

³² *Ibid*, p. 175.

³³ *Ibid*, p. 177.

³⁴ *Ibid*, p. 172-175.

1.2.3. Trečiasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas

Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 3 dalis nurodo, jog: „*Nustatant taikomos normos tikrąją prasmę, atsižvelgiama į šio kodekso ir aiškinamos normos tikslus bei uždavinius.*”³⁵ Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje bendrai sutariama, jog remiantis šiuo principu Civilinio kodekso normos turi būti aiškinamos taikant teleologinį (įstatymų tikslo arba įstatymų leidėjo ketinimų) teisės aiškinimo metodą³⁶.

Anot žymaus JAV teisės teoretiko ir teisėjo R. A. Posnerio, teisė yra žmonių poreikių tarnaitė³⁷. Tuo norėta pabrėžti, kad į teisę privalu žvelgti kaip į universalų įrankį siekti įvairių tikslų: politinių, ekonominių, socialinių, kultūrinių ir t. t. Taigi, teleologinio metodo esmę nusako teisės normos tekstą aiškinančio subjekto siekis nustatyti aiškinamos normos tikslus ir uždavinius³⁸.

Teisės teorijos mokslas skiria du teleologinio metodo taikymo būdus – objektyvųjį ir subjektyvųjį. Subjektyvusis teleologinio metodo taikymas reikalauja aiškintis įstatymų leidėjo ketinimus. Subjektyvusis teleologinis metodas taikomas tada, kai įstatymo tikslas kuria nors forma aiškiai išreikštas pačiame įstatyme arba jo rengimo dokumentuose (*travaux preparatoires*)³⁹. Kai analizuojant įstatymo tekstą įstatymo tikslai nepaaiškėja, reikia taikyti objektyvųjį teleologinį metodą – nustatinėti, kokios priežastys lėmė įstatymo priėmimą, kokių tikslų buvo siekiama jį priimant. Tokiu atveju gilinamasi į ekonomines, socialines, politines ir kitokias įstatymo priėmimo ir jo taikymo sąlygas ir į kitus svarbius veiksnius. Šiuo atveju gautas išvadas interpretatorius turi pateisinti, t. y. argumentuoti, pagrįsti⁴⁰. Ši argumentacija gali būti plėtojama remiantis kitais teisės aiškinimo metodais, tokiais kaip istorinis, sisteminis ir lingvistinis.

Apibendrinant galima teigti, jog Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto teleologinio teisės aiškinimo metodo taikymas reikalauja pragmatiško teisės aiškintojo požiūrio, t. y. į teisę turi būti žvelgiama kaip į įrankį pasiekti tam tikrų tikslų. Todėl teisingai taikyti Civilinio kodekso normas galima tik nustatčius jų tikslus ir uždavinius.

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

³⁶ MIKELĖNAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 86; MIKELĖNAS, V. in *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 70; Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjo D.K. pareiškimą dėl praleisto termino palikimui priimti atnaujinimo, Nr. 2S-183-343/2009.

³⁷ POSNERIS, R. A. *Jurisprudencijos problemos*. Vilnius: Eugrimas, 2004, p. 35.

³⁸ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 206.

³⁹ *Ibid*, p. 207–208.

⁴⁰ *Ibid*, p. 208.

1.3. Kiti Civilinio kodekso normų aiškinimui svarbūs metodai

Anksčiau nagrinėti ir tiesiogiai Civilinio kodekso normų aiškinimo principuose įtvirtinti teisės aiškinimo metodai (teisės aiškinimo taisyklės) nėra vieninteliai. Aiškinant Civilinį kodeksą privalu taikyti ir kitus teisės doktrinoje nagrinėtus ir teismų praktikoje pripažįstamus metodus. Civilinio kodekso komentaro autorių nuomone, aiškinant Civilinį kodeksą negalima apsiriboti tik šiais trimis įtvirtintais metodais (teisės aiškinimo taisyklėmis), be jų aiškinant Kodekso normas turėtų būti taikomi istorinis, loginis, lyginamasis, analogijos ir kiti aiškinimo metodai⁴¹. Tokią nuomonę pagrindžia ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos analizė. Civilinėje byloje „Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, Utenos apskrities viršininko administracija, VĮ Valstybinis žemėtvarkos institutas, I. S. individualiai įmonė, V. J., S. Ž., M. I., M. I., N. I. ir Z. J.“ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad aiškinant Civilinio kodekso normas privalu taikyti ne tik lingvistinį, teleologinį, sisteminių, bet kartu ir kitus teisės aiškinimo metodus⁴². Todėl toliau darbe teoriniu aspektu analizuojami, autoriaus nuomone, trys didžiausią reikšmę Civilinio kodekso normų aiškinimui turintys metodai.

1.3.1. Bendrųjų teisės principų metodas

Teisės principai yra teisės sistemos pamatas, teisės normų hierarchijos viršūnė. Todėl Civilinio kodekso normas būtina aiškinti remiantis teisės principais. Išskirtinę reikšmę turi bendrieji teisės principai – teisingumo, protingumo ir sąžiningumo. Būdami bendrieji, jie yra ir teisės aiškinimo, ir taikymo principai⁴³. Civilinio kodekso 1.5 straipsnio 4 dalyje tiesiogiai įtvirtinta teismo pareiga aiškinant normas vadovautis bendraisiais teisės principais: teismas aiškindamas įstatymus ir juos taikydamas, privalo vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais⁴⁴. Būtinybę remtis bendraisiais teisės principais aiškinant ir taikant teisės normas yra akcentavęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: „*Teismas, aiškindamas įstatymus ir juos taikydamas, privalo vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (CK 1. 5 straipsnio 4 dalis). Teismas*

⁴¹ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2001, p. 78.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. liepos 23 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, Utenos apskrities viršininko administracija, VĮ Valstybinis žemėtvarkos institutas, I. S. individualiai įmonė, V. J., S. Ž., M. I., M. I., N. I. ir Z. J.*, Nr. 3K-3-310/2007.

⁴³ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 226–227.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

*šiais bendraisiais teisės principais turi vadovautis aiškindamas ir taikydamas kiekvieną teisės normą.*⁴⁵

Nors minėti principai tiesiogiai įtvirtinti Civiliniame kodekse, tačiau jų turinys nėra apibrėžtas, todėl nėra aišku kaip konkrečioje situacijoje turėtų elgtis byla sprendžiantis teismas. Anot V. Mikelėno, principų aiškinimas ir taikymas kiekvienu konkrečiu atveju priklauso nuo faktinių bylos aplinkybių⁴⁶. Teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai įtvirtina pagrindines moralines vertybes (teisingumą, laisvę, lygybę ir pan.), todėl konkrečių faktinių aplinkybių kontekste jie pasireiškia kaip vertybiniai kriterijai, kuriais privalo vadovautis teisėjai aiškindami teisę ir priimdami sprendimus. Turint galvoje tai, kad teisės norma yra suprantama kaip tam tikrą teisės principą ar principus išreiškianti ir plėtojanti elgesio taisyklė, teismai privalo remtis teisės principais aiškinat teisės normas ir nustato jų prasmę. Taip užtikrinama, kad teisės normos turiniui bus suteikta tokia prasmė, kuri neprieštarautų ir atitiktų principų dvasią⁴⁷.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad teisės principai būdami neapibrėžto turinio vertybiniais kriterijais suteikia plačias galimybes teismams taikyti ir aiškinti teisės normas. Kita vertus, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai riboja teismo diskrecijos teisę ir reikalauja iš teismo pačiam protingai riboti savo galias⁴⁸. Kartu tai reiškia, kad teismai aiškindami Civilinio kodekso normas turi atskleisti principų turinį, nustatyti sąsajas su aiškinamomis normomis, o ne deklaratyviai nurodyti, jog vienas ar kitas teisės aiškinimo rezultatas buvo gautas taikant bendruosius teisės principus.

1.3.2. Lyginamasis teisės aiškinimo metodas.

Lietuvos teisės sistema nėra izoliuota nuo kitų valstybių teisės sistemų. Pati teisė, kaip ir žmonija, laikui bėgant tobulėja ir teisės sistemos viena iš kitos ką nors perima. Taip susidaro giminingos teisės sistemos („šeimos“) – bendrosios, prancūzų, vokiečių, skandinavų ir kitos teisės grupės, savo ruožtu veikiančios vieną kitą. Dėl šios priežasties vyksta įvairių teisės sistemų konvergencija⁴⁹.

Lietuvos teisės aktuose gausu teisinių transplantų – ne išimtis ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Rengiant Civilinį kodeksą buvo inkorporuojamos Olandijos, Italijos, Kanados Kvebeko provincijos, kitų valstybių civilinių kodeksų

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *A. S. v. R. J.*, Nr. 3K-3-163/2005.

⁴⁶ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2001, p. 75.

⁴⁷ *Ibid*, p. 79.

⁴⁸ *Ibid*, p. 79.

⁴⁹ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 222.

normos ar net ištisi institutai⁵⁰. Taip pat buvo atsižvelgta ir į tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės aktus. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso sutarčių teisės nuostatos parengtos į kodeksą inkorporuojant UNIDROIT Tarptautinių komercinių sutarčių principus⁵¹, sutartiniai lizingo santykiai reglamentuojami atsižvelgiant į Otavos konvencijos nuostatas⁵². Todėl, aiškinant Civilinio kodekso nuostatas įtvirtinančias iš kitų valstybių ar tarptautinių teisės aktų perimtus institutus, privalu taikyti lyginamąjį teisės aiškinimo metodą.

Lyginamasis teisės aiškinimo metodas padeda nustatyti, kaip tokia pat ar panaši teisės norma suvokiama ir taikoma svetur ir ar ją galima analogiškai taikyti ir aiškinti savo valstybėje⁵³. Taigi, Civilinio kodekso atskirų normų aiškinimas lyginamuoju metodu padeda išsklaidyti neaiškumus dėl teisės normos prasmės aiškinant šią normą, remiantis užsienio teismų praktika ir teisės doktrina.

1.3.3. Loginis teisės aiškinimo metodas

Teisės doktrinoje logikos ir teisės sąsajumas nekvestionuojamas⁵⁴, todėl bendrai sutariama, jog teisės aiškinimas turi būti paremtas logika. Tačiau, pati loginio metodo samprata, o tiksliau jos nevienareikšmiškumas, komplikuoja šio metodo taikymą aiškinant teisės normas. Teisės doktrinoje pateikiami įvairūs šio metodo taikymo aspektai. Štai V. Mikelėnas nurodo, kad teisės aiškinimo procese logika pasireiškia kaip teisinio argumentavimo priemonė, todėl aiškinant teisę loginiu metodu būtina remtis tokiais pagrindiniais loginiais argumentais:

- 1) *Argumentum e contrario* – priešinga patvirtinantis argumentas. Šis argumentas vartojamas siekiant paneigti siūlomą teisės aiškinimo rezultatą.
- 2) *Argumentum a fortiori* – stipresnės galios, svaresnis argumentas. Šis argumentas turi teiginio „tuo labiau“ reikšmę ir vartojamas siekiant sustiprinti išvadas ir teiginius, atsiradusius remiantis argumentais.

⁵⁰ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 223–224.

⁵¹ Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso šeštosios knygos [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914&p_query=&p_tr2=>

⁵² MIZARAS, M. *Lizingo sutarties sampratos aiškinimas pagal Civilinį kodeksą*. Justitia, 2000, Nr. 1–2 (43–44), p. 3.

⁵³ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 222.

⁵⁴ MACKUVIENĖ, E. *Loginis metodas teisėje: sampratos problema*. Teisė, 2010, Nr. 77. p. 126.

3) *Argumentum ab absurdum*. Šiuo argumentu siekiama parodyti galimo teisės aiškinimo rezultato absurdiškumą, taip parodant, kad jis nepriimtinas⁵⁵.

Alternatyvią nuomonę pateikia E. Mackuvienė nurodydama, jog loginis aiškinimo metodas teismų praktikoje aiškinant teisės normas suprantamas kaip racionalus, nuoseklus, neprieštaringas samprotavimas aiškinant įstatymus⁵⁶.

Apibendrinant galima teigti, jog loginio teisės aiškinimo metodo sampratos nevienareikšmiškumas, lemia šio metodo taikymo galimybių įvairovę, todėl šio metodo taikymo specifika aiškinant Civilinio kodekso normas priklauso nuo to, kokia samprata šiam metodui suteikia teisės normas interpretuojantis subjektas (teismas).

1.4. Normų aiškinimo metodų (aiškinimo principų) parinkimo problema aiškinant Civilinio kodekso normas

Teisės aiškinimo metodų praktinis taikymas konkrečioje situacijoje – sudėtingas ir ganėtinai komplikuotas procesas, paremtas teisėjo intelektine veikla. Teisėjui, siekiančiam atskleisti neaiškios Civilinio kodekso normos prasmę, visų pirma reikia nustatyti, kokius teisės aiškinimo metodus taikyti. Metodų parinkimo svarbą lemia tai, kad tik tinkamas teisės aiškinimo metodų parinkimas konkrečioje situacijoje gali garantuoti teisėtų ir teisingų teismo sprendimų priėmimą⁵⁷.

Vienas iš veiksnių, lemiančių metodų parinkimo problemiškumą, yra neišsamus įstatyminis reglamentavimas. Kaip anksčiau buvo aptarta, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.9 straipsnis įtvirtina metodus ir teisės aiškinimo taisykles, taikomas aiškinant šį įstatymą, tačiau neįtvirtina jų taikymo eiliškumo arba hierarchinės sistemos, kuria remiantis parenkami šie metodai ir taip nustatoma neaiškios normos prasmė. Vis dėlto, išimčių galima rasti analizuojant skirtingų valstybių įstatymus. Tokių išimčių yra ne viena, štai Latvijos Respublikos civilinis kodeksas net tik nustato metodus, kurie taikomi aiškinant šį įstatymą, bet taip pat reglamentuoja ir jų taikymo eiliškumą (prioritetinę tvarką). Kodekso 4 straipsnis nustato, kad teisės normos pirma turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų tiesioginę prasmę, po to taikomas sisteminis, teleologinis ir galiausiai analogijos teisės aiškinimo metodai⁵⁸. Dar vienas nemažiau aktualus pavyzdys – Italijos Civilinis kodeksas. Šio įstatymo 12 straipsnis taip pat nustato metodų taikymo eiliškumą, remiantis juo, aiškinant normas pirmiausia taikomas semantinis metodas, tada sintaksinis

⁵⁵ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 233.

⁵⁶ MACKUVIENĖ, E. *Loginis metodas teisėje: sampratos problema*. *Teisė*, 2010, Nr. 77, p. 137.

⁵⁷ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 170.

⁵⁸ *Ibid*, p. 169.

ir galiausiai loginis metodas⁵⁹. Toks detalus įstatyminis reglamentavimas, įtvirtinantis ne tik konkrečius metodus, taikytinus aiškinant teisės normas, bet kartu nustatantis ir jų taikymo eiliškumą (prioritetinę tvarką), vieną vertus supaprastina teisės aiškinimo procesą, kitą vertus varžo teismo galimybes kiekvienu atveju individualiai spręsti, kokius metodus pasirinkti ir kaip juos taikyti aiškinant vieną ar kitą įstatymo normą.

Kitas svarbus veiksnys, lemiantis metodų parinkimo problemišumą, tas, kad daugumos valstybių teisinėse sistemose nėra eksplicitiškai suformuluotos doktrinos dėl teisės aiškinimo metodų hierarchinės sistemos⁶⁰. Tokią situaciją lemia keletas priežasčių.

Pirma, nėra aiškaus pagrindo, kuriuo remiantis vieniems metodams turėtų būti suteikiamas hierarchinis prioritetas kitų metodų atžvilgiu, t. y. nėra aiškaus pagrindo, kuriuo remiantis būtų galima suformuoti teisės aiškinimo metodų hierarchinę sistemą. Anot H. Kelseno, visi iki šiol plėtoti metodai duoda tik galimą, o ne būtiną rezultatą ir niekada neduoda tokio, kuris vienintelis būtų teisingas. Nė vienas metodas nėra geresnis už kitą: ar atmesti formuluotes ir paisyti tik įstatymų leidėjo valios, ar griežtai laikytis formuluočių ir ignoruoti įstatymų leidėjo valią – teisingo atsakymo nėra⁶¹.

Antra, taikant skirtingus metodus dažnai gaunamas skirtingas teisės aiškinimo rezultatas. Anot V. Mikelėno, skirtingi metodai dažnai lemia skirtingą teisės normos interpretavimą, o kartu ir skirtingą teisės normos prasmės suvokimą, todėl gali susidaryti atvejais, kai skirtingais metodais aiškinant teisės normą, kiekvienu atveju jos prasmė gali būti suvokiama skirtingai⁶². Pavyzdžiui, taikant teleologinį (įstatymo tikslo) teisės aiškinimo metodą gautas rezultatas gali kardinaliai skirtis nuo teisės aiškinimo rezultato, gauto teisės normą aiškinant sisteminio metodo pagalba. Tokiu atveju nėra aišku, kuriam metodui, o kartu ir gautam teisės aiškinimo rezultatui, teikti prioritetą.

Kaip ir daugelio kitų valstybių, taip ir Lietuvos teisės doktrinoje nėra aiškiai suformuotos pozicijos dėl teisės aiškinimo metodų hierarchijos. Nepaisant to, galima rasti nemažai Lietuvos teisės mokslinių darbų, kurių autoriai pritaria nuomonei, kad pagrindinis ir svarbiausias teisės aiškinimo metodas yra lingvistinis, todėl eiliškumo atžvilgiu jį būtina taikyti pirmą. Štai V. Mikelėnas pabrėžia, kad lingvistinis teisės aiškinimo metodas plačiausiai taikomas aiškinant teisę, todėl aiškinimo metodų eiliškumo

⁵⁹ MACCORMICK, N.; SUMMERS, R. S. *Interpreting statutes: a comparative study*. Alder-shot: Dartmouth, 1991, p. 220.

⁶⁰ FETERIS, D. E. *Fundamentals of Legal Argumentation: A survey of theories on the justification of judicial decisions*. Amsterdam: Academic publishers, 1999, p. 9.

⁶¹ KELSENAS, H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 279.

⁶² MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 170.

atžvilgiu jį būtina taikyti pirmiausiai⁶³. Tokiai nuomonei pritaria ir A. Vaišvila⁶⁴ bei G. Lastauskienė⁶⁵. Be to, viename iš pirmųjų nutarimų, kuriame buvo sprendžiamas teisės aiškinimo klausimas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat akcentavo lingvistinio teisės aiškinimo metodo taikymo pirmumą kitų metodų atžvilgiu. Civilinėje byloje „UPS Lietuva – UAB „Lex“ v. Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės“ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog „*lingvistinis teisės aiškinimo metodas teisės doktrinoje yra taikomas plačiausiai. Teisės aiškinimo metodų taikymo eiliškumo atžvilgiu šiam metodui teikiama pirmenybė, nes taikant teisės normą pirmiausia ir reikia išsiaiškinti įstatyme vartojamų žodžių prasmę.*“⁶⁶ Toks prioriteto skyrimas lingvistiniam teisės aiškinimo metodui dažniausiai grindžiamas šiais argumentais:

- 1) Pozityvioji teisė yra rašytinė, todėl pirmiausia reikia išsiaiškinti įstatymo ar kito teisės akto tekste vartojamų žodžių prasmę;
- 2) Teismas ar kita įstatymus taikanti institucija privalo įstatymą gerbti ir juo vadovautis;
- 3) Įstatymas yra viešai skelbiamas, kad su jais susipažintų visa visuomenė. Dėl šios priežasties pirminis teisės aiškinimo šaltinis yra įstatymo tekstas;
- 4) Įstatymus priima įstatymų leidžiamoji valdžia, kitos valdžios – teisminė ir vykdomoji – paprastai jau formuojamos ne tiesiogiai, o per išrinktą įstatymų leidžiamąją valdžią, todėl turi vadovautis įstatyme suformuluotu įstatymų leidėjo žodžiu⁶⁷.

Nepaisant to, lingvistinio teisės aiškinimo metodo prioriteto nuostata neturėtų būti absoliutinama. Anot T. Berkmano, ši nuostata pradeda kritikuoti, yra nuvertinama ar netgi keičiama. Civiliniams santykiams būdinga nuolatinė kaita, jie transformuojasi, tuo tarpu teisėkūros procesas nėra toks spartus, dažnai atsilieka nuo visuomeninių santykių pokyčių. Taikant lingvistinį metodą, teisės aiškintojas yra ribojamas lingvistinės normos

⁶³ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 170.

⁶⁴ VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004, p. 367.

⁶⁵ LASTAUSKIENĖ, G. *Teisinio teksto interpretavimo ribų ir teisės principų santykis: teorinės nuostatos ir Lietuvos teismų praktika*. Teisės problemos, T. 1 (47), 2005, p. 22.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje *UPS Lietuva – UAB „Lex“ v. Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, Nr. 3K-3-865/1999.

⁶⁷ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 171.

išraiškos, taip užkertamas kelias teisę aiškinti atsižvelgiant į pasikeitusius visuomeninius santykius⁶⁸. Dėl šios priežasties lingvistinis metodas neturėtų būti absoliutinamas.

Lingvistinio metodo prioriteto nuostatą paneigia ir teismų praktikos analizė. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne viename sprendime akcentavo, kad teismas, aiškindamas teisę, privalo taikyti įvairius aiškinimo metodus ir taisykles, juos pasirinkdamas ir derindamas pagal tai, kokiam teisės akte įtvirtinta aiškintina teisės norma ar normos, atsižvelgdamas į šio teisės akto reglamentuojamų santykių sritį, poreikio aiškinti konkrečią teisės normą, priežastis ir kitas svarbias aplinkybes⁶⁹.

Apibendrinant, pažymėtina, kad kiekvienas Civilinio kodekso normų aiškinimo atvejis yra individualus, todėl teisės aiškinimo metodų ir taisyklių parinkimo klausimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į visumą konkrečiam atvejui svarbių aplinkybių, o ne į iš anksto suformuluotas taisykles. Kokie teisės aiškinimo metodai (aiškinimo principai) taikytini konkrečiu atveju, kaip jie derinami tarpusavyje, kaip sprendžiami jų konkurencijos klausimai ir motyvuojamos jais remiantis gautos išvados – teismo, nagrinėjančio konkrečią bylą, kurioje sprendžiamas teisės aiškinimo klausimas, kompetencijos dalykas.

⁶⁸ BERKMANAS, T. *Teismo aktyvumo kuriant ir aiškinant teisę plėtros tendencija, motyvai ir problemos*. Teisės problemos, T. 2 (44), 2004, p. 40.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „PricewaterhouseCoopers“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, Nr. 3K-3-474/2013.

2. Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymas teismų praktikoje: statistiniai duomenys

Prieš pradėdant nagrinėti Civilinio kodekso normų aiškinimo principų praktinio taikymo specifiką, reikėtų išanalizuoti šių principų taikymo dėsningumus teismų praktikoje. Renkant medžiagą šiam tyrimui buvo naudojama teismų praktikos ir teisės aktų duomenų bazė – *Infolex* (<http://www.infolex.lt>).

Tiriant pirmojo Civilinio kodekso normų aiškinimo principo (CK 1.9 straipsnio 1 dalis) taikymo dėsningumus teismų praktikoje bendrai buvo išanalizuotos šimtas keturiasdešimt dvi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir apygardų teismų 2002–2015 metais priimtose nutartyse, kuriose aiškinamos Civilinio kodekso normos. Iš tokio skaičiaus nutarčių Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šešiolikoje nutarčių tiesiogiai nurodė, jog remiasi CK 1.9 straipsnio 1 dalimi, tuo tarpu Lietuvos apeliacinis teismas CK 1.9 straipsnio 1 dalimi rėmėsi tik septyniose nutartyse. Bendrai apygardos teismai dvidešimt vienoje nutartyje nurodė, jog remiasi CK 1.9 straipsnio 1 dalimi aiškinant Civilinio kodekso normas. Toliau lentelėje pateikiami tyrimo duomenys:

Bendrosios kompetencijos teismo rūšis	CK 1.9 straipsnio 1 dalies taikymas (bylų skaičius)
Lietuvos Aukščiausiasis teismas	16
Lietuvos apeliacinis teismas	7
Apygardų teismai	21

Nagrinėjant Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 2 dalies taikymą teismų praktikoje pastebėtina, jog šis principas taikomas kur kas rečiau. Peržiūrėjus šimtą septyniolika Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir apygardų teismų 2002–2015 metais priimtų nutarčių, kuriose buvo aiškinamos Civilinio kodekso normos paaiškėjo, jog bendrai šis principas buvo taikomas tik 3 nutartyse. Žemiau pateiktoje lentelėje detaliau nurodomas šio Civilinio kodekso normų aiškinimo principo taikymas skirtingose instancijose teismuose:

Bendrosios kompetencijos teismo rūšis	CK 1.9 straipsnio 2 dalies taikymas (bylų skaičius)
Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	1
Lietuvos apeliacinis teismas	0
Apygardų teismai	2

Tiriant CK 1.9 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto Civilinio kodekso aiškinimo principo taikymą teismų praktikoje buvo peržiūrėtos šimtas devyniolika Lietuvos Aukščiausio Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir apygardų teismų 2002–2005 metais priimtų nutarčių. Išanalizavus šias nutartis paaiškėjo, jog CK 1.9 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas aiškinimo principas taikomas kiek rečiau nei pirmasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas, tačiau daug dažniau nei antrasis Civilinio kodekso normų aiškinimo principas. Tikslūs šio Civilinio kodekso normų aiškinimo principo taikymo teismų praktikoje duomenys pateikiami žemiau lentelėje:

Bendrosios kompetencijos teismo rūšis	CK 1.9 straipsnio 3 dalies taikymas (bylų skaičius)
Lietuvos Aukščiausiasis teismas	11
Lietuvos apeliacinis teismas	11
Apygardų teismai	17

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas prioritetas skiriamas CK 1.9 straipsnio 1 dalyje įtvirtintam sisteminiam Civilinio kodekso normų aiškinimo principui (metodui), be to pakankamai dažnai taikomas ir teleologinis metodas įtvirtintas CK 1.9 straipsnio 3 dalyje. Tuo tarpu lingvistinio metodo taisyklės įtvirtintos CK 1.9 straipsnio 2 dalyje, teismų praktikoje taikomos ypač retai.

3. Sisteminio metodo (CK 1.9 str. 1 d.) taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas

Šioje darbo dalyje analizuojamos teismų praktikos nutartys, kuriose teismai tiesiogiai nurodo, jog remiasi CK 1.9 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu sisteminiu metodu, taip pat analizuojamos ir tos nutartys, kuriose, nors tiesiogiai nenurodoma, jog remiamasi CK 1.9 straipsnio 1 dalimi, tačiau nurodoma, jog taikomas sisteminis aiškinimo metodas, nes kaip jau buvo minėta anksčiau, CK 1.9 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas Civilinio kodekso normų aiškinimo principas yra tapatus sisteminiam teisės aiškinimo metodui.

Analizuojant sisteminio metodo taikymą teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas, pastebėtina, kad tinkamas sisteminio metodo taikymas – sudėtingas procesas, reikalaujantis aukštos teisės taikytojo kompetencijos, loginio mąstymo ir visapusiško teisės sistemos išmanymo. Siekiant teisingai taikyti sisteminių teisės aiškinimo metodą, būtina identifikuoti aiškinamos teisės normos sisteminius ryšius su kitomis teisės normomis, t. y. teisės normą reikia vertinti visos teisės sistemos kontekste. Todėl toliau analizuojamos teismų praktikos bylos, kuriose teismas aiškindamas Civilinio kodekso normas nuosekliai ir detalai aptaria aiškinamos Civilinio kodekso normos sisteminius ryšius su kitomis teisės normomis bei išsamiai argumentuoja, kaip konkrečiu atveju pasireiškia šių normų sisteminis aiškinimas.

Sisteminio metodo praktinio taikymo galimybės ganėtinai plačios, todėl sisteminis Civilinio kodekso normų aiškinimas suteikia daugybę galimybių teisės taikytojui (teismui) nustatinėjant neaiškios normos prasmę.

Visų pirma, sistemiškai aiškinant teisės normas galima identifikuoti konkrečių Civilinio kodekso institutų reglamentuojančių bendrųjų ir specialiųjų normų santykį. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutartį civilinėje byloje AB „Lifosa“ v. Z. D. N. ir R. S.⁷⁰ Šioje byloje kilo ginčas dėl terminuotos žemės nuomos sutarties sudarytos tarp ieškovo ir atsakovų galiojimo, kai pasibaigus sutarties terminui ieškovas ir toliau naudojasi žemės sklypu nuosavybės teise priklausančiu atsakovams. Kasaciniu skundu ieškovas prašė pripažinti, kad minėta žemės nuomos sutartis laikytina pasibaigusia CK 6.562 straipsnio 1 punkto prasme (t. y. terminuota žemės nuomos sutartis baigiasi, kai sueina nuomos terminas). Atsakovai nesutiko ir nurodė, kad minėta sutartis tapo neterminuota, nes pasibaigus žemės nuomos sutarčiai ieškovas ir toliau naudojosi žemės sklypu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sprenddamas ginčą, atkreipė dėmesį į ginčui aktualių normų vietą Civilinio kodekso

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lifosa“ v. Z. D. N. ir R. S., Nr. 3K-3-321/2005.

sistemoje: „Sistemiškai <...> aiškinant Civilinio kodekso reglamentuojamas žemės nuomos sutarties pasibaigimo taisyklės, įvertintinas šio Kodekso normų struktūrinis išdėstymas į skyrius, skirsnius ir straipsnius. Teisės normos Civiliniame kodekse išdėstytos vadovaujantis tam tikra teisine logika ir technika, todėl, sprendžiant bendrųjų ir specialiųjų teisės normų taikymo ypatumus, reikia atsižvelgti į jų prigimtį, teisinę reikšmę.“⁷¹ Sistemiškai analizuodamas bendrąsias nuomos ir specialiąsias žemės nuomos sutartinius santykius reguliuojančias normas ir atsižvelgdamas į nagrinėjamo ginčo esmę, teismas priėjo prie išvados, kad: „Kodekso XXIX skyriaus 6.562 straipsnis nustato žemės nuomos sutarties pasibaigimo pagrindus, tačiau nereglementuoja to atvejo, kai pasibaigia pastatų ir statinių eksploatavimui sudaryta terminuota žemės nuomos sutartis, o nuomininkas ir toliau šia žeme naudojasi. Tokiu atveju, kai šio klausimo nereglementuoja specialiosios teisės normos (CKXXIX skyrius), taikytina bendroji teisės norma, reglamentuojanti tolesnį naudojimąsi daiktu pasibaigus sutarties terminui (CK 6.481straipsnis).⁷² Taikydamas sisteminį teisės aiškinimo metodą teismas konstatavo, kad pasibaigus terminuotai žemės nuomos sutarčiai, o ieškovui toliau naudojantis žemės sklypu ir nuomotojams tam neprieštaraujant, laikytina, jog sutartis tapo neterminuota. Taigi, iš pateiktos citatos matyti, kad teismas sprenddamas ginčą ne tik nurodė, kad taiko sisteminį teisės aiškinimo metodą, bet ir detaliai aptarė bei argumentavo šio metodo taikymą. Sistemiškai analizuodamas Civilinio kodekso struktūrą, teismas identifikavo bendrąsias nuomos ir specialiąsias žemės nuomos teisinius santykius reguliuojančias normas, aptarė jų ryšį ir konstatavo, kad tuo atveju, kai teisinio santykio nereguliuoja specialiosios normos (šiuo atveju žemės nuomos sutartinius santykius reglamentuojančios normos), sistemiškai turi būti aiškinamos bendrosios nuomos sutartinius santykius reguliuojančios nuostatos.

Antra, taikant sisteminį metodą galima nustatyti Civilinio kodekso normos prasmę sistemiškai atsižvelgiant į kitose savo turiniu giminingose normose įtvirtintą reguliavimą. Tokį teiginį iliustruojantis pavyzdys – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje AB DNB v. A. J. ir S. J.⁷³ Šioje byloje teismas taikė sisteminį teisės aiškinimo metodą siekdamas nustatyti, ar CK 6.86 straipsnis, numatantis laiduotojo atleidimo nuo savo prievolės įvykdymo pagrindą, kai kreditorius atsisako savo pirmenybės teisės patenkinti reikalavimą ar kito, jo naudai nustatyto prievolės įvykdymo užtikrinimo būdo, jeigu kreditorius būtų galėjęs patenkinti savo reikalavimą

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lifosa“ v. Z. D. N. ir R. S., Nr. 3K-3-321/2005.

⁷² *Ibid.*

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

pasinaudodamas teisėmis, kurių atsisakė, taikomas tiek solidarios, tiek subsidiarios laiduotojo prievolės atveju. Šioje byloje teismas, pasitelkdamas sisteminį teisės aiškinimo metodą, sistemiškai aiškino CK 6.86 kartu su CK 6.80 straipsnio 2 dalimi ir sprendė, jog CK 6.86 straipsnyje numatytas laiduotojo prievolės pabaigos pagrindas taikomas tik tais atvejais, kai laiduotojo prievolė yra subsidiari: „CK 6.86 straipsnyje įtvirtintas laiduotojo atleidimo nuo savo prievolės įvykdymo pagrindas, kai kreditorius atsisako savo pirmenybės teisės patenkinti reikalavimą ar kito jo naudai nustatyto prievolės įvykdymo užtikrinimo būdo, jeigu kreditorius būtų galėjęs patenkinti savo reikalavimą pasinaudodamas teisėmis, kurių atsisakė. Nurodytos rizikos priskyrimas kreditoriui sistemiškai sietinas su CK 6.80 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią analogiškos rizikos paskirstymo taisyklės taikomos esant nustatytai subsidiariai laiduotojo prievolei ir netaikomos, jeigu skolininko ir laiduotojo atsakomybė kreditoriui yra solidarioji (CK 6.81 straipsnio 1 dalis), nebent būtų susitarta kitaip dėl užtikrinimo būdų eiliškumo taikymo.“⁷⁴ Taigi, dėl nepakankamai išsamios CK 6.86 straipsnio formuluotės teismas, siekdamas išsiaiškinti, ar nurodyta norma taikoma tiek solidariosios, tiek ir subsidiariosios prievolės atveju, šią normą aiškino atsižvelgdamas į CK 6.80 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą reglamentavimą. CK 6.86 ir CK 6.80 straipsniai yra savo turiniu ir prasme artimos normos, todėl sisteminis aiškinimas šiuo konkrečiu atveju padėjo nustatyti CK 6.86 straipsnio veikimo sąlygas.

Trečia, taikant sisteminį teisės aiškinimo metodą galima identifikuoti sisteminius ryšius tarp vienas kitą papildančių normų. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartį civilinėje byloje R. G. v. G. M.⁷⁵ Šioje byloje teismas sisteminiu metodu aiškino CK 6.875 straipsnį, numatantį paskolos sutarties ginčijimo pagrindus. Minėto straipsnio 1 dalis nustato, kad: „Paskolos gavėjas turi teisę ginčyti paskolos sutartį, jeigu jis pinigų ar daiktų faktiškai negavo arba gavo mažiau, negu nurodyta sutartyje.“⁷⁶ Byloje kilo ginčas dėl paskolos sutarties, sudarytos tarp ieškovo ir atsakovo, galiojimo. Sudarytoje paskolos sutartyje nebuvo jokių įrašų apie paskolos dalyko perdavimą paskolos gavėjui. Ieškovas nurodė, kad suėjus paskolos terminui atsakovas negrąžino paskolos sutartyje nurodytos sumos. Atsakovas nesutiko teigdamas, jog paskolos sutartis nebuvo sudaryta iš viso, nes ieškovas neperdavė jam sutartyje nurodytos pinigų sumos. Teismas, sprenddamas ginčą, nustatė būtinybę CK

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje R. G. v. G. M., Nr. 3K-3-366/2010.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

6.875 straipsnio 1 dalį aiškinti sistemiškai su kitomis paskolos sutartis reglamentuojančiomis normomis. Sprendime Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad: „<...>CK 6.875 straipsnio 1 dalis, kuri įtvirtina paskolos gavėjo teisę ginčyti paskolos sutartį, jeigu jis pinigų ar daiktų faktiškai negavo arba gavo mažiau, negu nurodyta sutartyje, turėtų būti aiškinama sistemiškai su CK 6.870 bei 6.871 straipsnių nuostatomis. Minėta, kad pagal CK 6.870 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatas paskolos sutartis yra realinis sandoris, t. y. laikomas sudarytu nuo pinigų perdavimo momento. CK 6.871 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, kad fizinių asmenų paskolos sutartis turi būti rašytinė, jeigu paskolos suma viršija du tūkstančius litų. To paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad rašytinės formos reikalavimus atitinka paskolos gavėjo pasirašytas paskolos raštelis arba kitoks skolos dokumentas, patvirtinantis paskolos sutarties dalyko perdavimą paskolos gavėjui. Taigi, tam, kad būtų galima konstatuoti, jog šalių buvo sudaryta paskolos sutartis, paskolos raštelyje arba kitame skolos dokumente turi pakankamai aiškiai atsispindėti pinigų perdavimo faktas. Jeigu įrodoma, kad pinigai ar daiktai iš tikrųjų nebuvo paskolos gavėjui perduoti, paskolos sutartis pripažįstama nesudaryta (CK 6.875 straipsnio 3 dalis)“⁷⁷ Taigi teismas, sistemiškai analizuodamas CK 6.875, 6.870 ir 6.871 straipsniuose nustatytą reglamentavimą ir atsižvelgdamas į tai, kad šie straipsniai papildo vienas kitą, sprendė, jog ginčijant paskolos sutarties sudarymo faktą CK 6.875 straipsnio 1 dalies pagrindu, t. y. siekiant, kad paskolos sutartis būtų pripažinta negaliojančia, būtina įrodyti, kad paskolos sutartyje numatyti pinigai ar daiktai nebuvo perduoti paskolos gavėjui.

Ketvirta, tinkamai pritaikytas sisteminis teisės aiškinimo metodas leidžia atskleisti Civilinio kodekso vartojamų definicijų (apibrėžimų) turinį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. liepos 23 d. nutartyje civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, Utenos apskrities viršininko administracija, VĮ Valstybinis žemėtvarkos institutas, I. S. individualiai įmonė, V. J., S. Ž., M. I., M. I., N. I. ir Z. J.⁷⁸ aiškinosi klausimą, ką apima CK 6.67 straipsnio 1 punkte vartojama sąvoką „artimi giminaičiai“. Spręsdamas šį klausimą teismas nurodė, kad: „CK 6.67 straipsnio 1 punkte, kuriame pateiktas nebaigtinis artimųjų giminaičių sąrašas, taip pat nurodytas ir sutuoktinis. Sutuoktinius sieja santuoka, bet ne giminystės ar svainystės ryšiai. Tačiau sutuoktinių, kaip nesusijusių giminystės ryšiais asmenų, santuoka lemia

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje R. G. v. G. M., Nr. 3K-3-366/2010.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. liepos 23 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, Utenos apskrities viršininko administracija, VĮ Valstybinis žemėtvarkos institutas, I. S. individualiai įmonė, V. J., S. Ž., M. I., M. I., N. I. ir Z. J., Nr. 3K-3-310/2007.

svainystės ryšių atsiradimą, nes pagal CK 3.136 straipsnį svainystė – santykis tarp vieno sutuoktinio ir antro sutuoktinio giminaičių (posūnio, podukros, patėvio, pamotės, uošvės, uošvio, žento, marčios ir t. t.) bei tarp abiejų sutuoktinių giminaičių (vyro brolio ar sesers ir žmonos brolio ar sesers, vyro tėvo ar motinos ir žmonos tėvo ar motinos ir t. t.). Dėl to darytina išvada, kad į CK 6.67 straipsnio 1 punkte vartojamą kitų artimųjų giminaičių sąvoką patenka ne tik CK 3.135 straipsnyje išvardyti giminystės ryšiais susiję asmenys, bet ir asmenys, kuriuos sieja artimi ryšiai, atsiradę dėl to, kad artimais giminystės ryšiais nesusiję asmenys sudarė santuoką. Tokie asmenys pagal CK 3.136 straipsnį yra svainystės ryšiais susiję asmenys. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad ryšiai turi būti artimi, darytina išvada, jog į CK 6.67 straipsnio 1 punkte vartojamą kitų artimųjų giminaičių sąvoką patenka tik artimais svainystės ryšiais susiję asmenys.⁷⁹ Iš pateiktos citatos matyti, kad teismas, siekdamas nustatyti CK 6.67 straipsnio 1 punkte vartojamos sąvokos „artimi giminaičiai“ prasmę, minėtą straipsnį aiškino atsižvelgdamas į CK 3.135 ir CK 3.136 straipsnius, kuriuose atitinkamai apibrėžiamos „artimųjų giminaičių“ ir „svainystės“ sąvokos. Toks sisteminis minėtų straipsnių aiškinimas padėjo detalizuoti CK 6.67 straipsnio 1 punkte vartojamos sąvokos „artimi giminaičiai“ prasmę. Todėl teismas sprendė, kad į CK 6.67 straipsnio 1 punkte vartojama sąvoką „artimi giminaičiai“ patenka ir artimais svainystės ryšiais susiję asmenys.

Tęsiant sisteminio metodo praktinio taikymo analizę pastebėtina, kad teismų praktikoje taip pat galima rasti pavyzdžių, kai nustatinėjant neaiškios Civilinio kodekso normos prasmę, sisteminis teisės aiškinimo metodas taikomas sistemiškai aiškinant ją ne tik su kitomis šio kodekso normomis, tačiau ir su kitais nacionaliniais ir tarptautiniais teisės aktais. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2011 m. Gruodžio 29 d. nutartyje civilinėje byloje Vilniaus miesto savivaldybė v. S. U.⁸⁰ sprendė klausimą, ar socialiniame būste gyvenantiems asmenims gali būti taikoma CK 6.611 straipsnio nuostata, kad nuomos sutartis gali būti nutraukiama, jei yra nuomininko nuolatinis buto nuomos mokesčio nemokėjimas: *„Viena iš CK 6.611 straipsnyje išvardytų alternatyvių sąlygų, kurioms esant nuomos sutarties gali būti nutraukiama, yra nuomininko nuolatinis (ne mažiau kaip tris mėnesius, jeigu sutartis nenustato ilgesnio termino) nemokėjimas buto nuompinigių ar mokesčių už komunalines paslaugas. Tokiu atveju nuomos sutartis gali būti nutraukiama ir asmenys iškeldinami nesuteikiant kitos gyvenamosios patalpos.*

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. liepos 23 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršinininko administracija, Utenos apskrities viršinininko administracija, VĮ Valstybinis žemėtvarkos institutas, I. S. individualiai įmonė, V. J., S. Ž., M. I., M. I., N. I. ir Z. J., Nr. 3K-3-310/2007.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto savivaldybė v. S. U., Nr. 3K-3-557/2011.

Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad nuomojant socialinį būstą ši CK norma turi būti aiškinama sistemiškai su Įstatyme tvirtintu reguliavimu, prioritetą teikiant viešosios teisės normoms, t. y. Įstatymo 11 straipsnyje įtvirtintos garantijos taikomos prioritetiškai prieš CK normas, o šios taikomos tiek, kiek aptariamų socialinio būsto nuomos santykių nereglamentuoja viešosios teisės normos (CK1.1 straipsnio 2 dalis). Įstatyme įtvirtintos garantijos socialinio būsto nuomininkams suponuoja tai, kad jeigu nuomininkas (jo šeimos narys) atitinka Įstatymo 11 straipsnio 5 dalyje nurodytas sąlygas (t. y. nuomininko (jo šeimos nario) pajamos ir turtas neviršija Vyriausybės nustatytų dydžių ir jei kuris nors iš šių asmenų yra įsiregistravęs teritorinėje darbo biržoje bedarbiu arba yra pripažintas nedarbingu), socialinio būsto nuomos sutartis negali būti nutraukiama vien konstatavus faktą, kad nuomininkas nemokėjo buto nuompinigių ar mokesčių už komunalines paslaugas.“⁸¹ Taigi, kaip matyti, šioje byloje teismas CK 6.611 straipsnį aiškindamas sistemiškai su Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymo⁸² 11 straipsniu ir atsižvelgdamas į šiame straipsnyje numatytas garantijas socialinio būsto nuomininkams padarė išvadą, kad šiuo konkrečiu atveju prioritetas turi būti suteiktas viešosios teisės normoms ir CK 6.611 straipsnyje numatytas nuomos nutraukimo pagrindas negali būti taikomas.

Kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sistemiškai aiškindamas tiek Civilinio kodekso, tiek ir individualių įmonių įstatymo nuostatas aiškinosi, nuo kada pradedamas skaičiuoti CK 2.104 straipsnio 2 dalyje nustatytas trijų metų terminas, per kurį pertvarkomo juridinio asmens dalyviai yra atsakingi už pertvarkomo juridinio asmens prievoles. Aiškindamas šį Civilinio kodekso straipsnį teismas nurodė, kad: „CK 2.104 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama sistemiškai su kitomis CK II knygos antrosios dalies normomis ir Individualių įmonių įstatymo nuostatomis. <...> CK 2.104 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad juridinio asmens dalyvis yra atsakingas ir už tas pertvarkomo juridinio asmens prievoles, kurios atsirado iki naujos teisinės formos juridinio asmens įregistravimo juridinių asmenų registre. Teisėjų kolegija pažymi, kad pagal bendrąją taisyklę juridinis asmuo laikomas įsteigtu nuo jo įregistravimo juridinių asmenų registre (CK 2.63 straipsnio 1 dalis). Būtent nuo įregistravimo momento susivienijimas įgyja juridinio asmens teises ir laikomas juridiniu asmeniu. Juridinio asmens teisinė forma yra vienas iš registruojamų juridinio asmens duomenų (Juridinių asmenų registro nuostatų 17.3 punktas). <...> Individualių įmonių

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto savivaldybė v. S. U.*, Nr. 3K-3-557/2011.

⁸² Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 116-5189.

įstatymo 11 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad naujos teisinės formos juridinio asmens steigimo dokumentai įregistruojami juridinių asmenų registre (šio Įstatymo 11 straipsnio 6 dalis), o pertvarkymas laikomas baigtu nuo naujos teisinės formos juridinio asmens steigimo dokumentų įregistravimo šiame registre (Individualių įmonių įstatymo 11 straipsnio 7 dalis). Teisėjų kolegija minėtas teisės normas aiškina sistemaiškai ir pažymi, kad pertvarkomas juridinis asmuo naujos teisinės formos asmens teisinį statusą įgyja nuo pertvarkyto asmens įregistravimo juridinių asmenų registre ir nuo šio momento laikomas pertvarkytu, todėl CK 2.104 straipsnio 2 dalyje nustatytas trejų metų terminas, per kurį pertvarkomo juridinio asmens dalyviai yra atsakingi už pertvarkomo juridinio asmens prievoles, skaičiuotinas nuo juridinio asmens naujos teisinės formos įregistravimo juridinių asmenų registre.”⁸³ Pastarojoje byloje matyti, kad teismas sistemaiškai taikė net po keletą Civilinio kodekso ir Individualių įmonių įstatymo nuostatų, kartu atsižvelgdamas į šių normų sisteminius ryšius su Juridinių asmenų registro nuostatomis⁸⁴. Toks nuoseklus teismo sprendime nurodytų normų sisteminis aiškinimas, neapsiribojant vien Civilinio kodekso normomis, parodo, kad tinkamas šio metodo taikymas garantuoja visapusišką, išsamų ir argumentuotą teisės aiškinimo rezultatą.

Kaip jau buvo aptarta anksčiau, sisteminis teisės aiškinimo metodas taip pat gali būti taikomas Civilinio kodekso normas sistemaiškai aiškinant kartu su teisės principais. Teisės principai savo turiniu yra lankstesni nei teisės normos, todėl dažnu atveju veikia kaip vertybiniai orientyrai teisinėms situacijoms spręsti, kuomet konkrečios situacijos teisinis reguliavimas nėra *expressis verbis* išreikštas. Šiuo aspektu pažymėtina, kad sisteminis teisės aiškinimo metodas sudaro prielaidas teisės principams funkcionuoti, kadangi pasitelkiant sisteminį teisės aiškinimo metodą tampa įmanoma identifikuoti sisteminius ryšius tarp teisės normos ir teisės principo. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartį civilinėje byloje pagal pareiškėjo Birštono savivaldybės administracijos Socialinės paramos ir vaiko teisių apsaugos skyriaus pareiškimą dėl nuolatinės globos nustatymo, globėjo paskyrimo ir vaiko gyvenamosios vietos nustatymo⁸⁵. Byloje buvo keliamas klausimas dėl CK 3.209 straipsnio 2 dalyje nustatytos išimties taikymo, kai įvaikinamas vaikas neteisėtai gyvenantis įvaikintojo šeimoje. Šioje nutartyje teismas nurodė, kad: „CK 3.209 straipsnio

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje *J. L. II v. R. G. R.*, Nr. 3K-3-414/2008.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 112-4991.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjo Birštono savivaldybės administracijos Socialinės paramos ir vaiko teisių apsaugos skyriaus pareiškimą dėl nuolatinės globos nustatymo, globėjo paskyrimo ir vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, Nr. 3K-3-169/2010.

2 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad įvaikinti leidžiama tik tuos vaikus, kurie yra įrašyti į įvaikinamųjų vaikų apskaitą (sąrašą), bei dvi šios bendrosios taisyklės išimtys. Pagal šią teisės normą joje nustatyta bendroji taisyklė netaikytina, kai: 1) įvaikinamas sutuoktinio vaikas; 2) įvaikinamas vaikas, gyvenantis įvaikintojo šeimoje. <..> sprendžiant klausimą dėl įvaikinimo turi būti paisoma vaiko interesų prioriteto principo (Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis, CK 3.209 straipsnio 1 dalis). Vaikas gali būti įvaikintas išimtinė tvarka tik tuo atveju, jei tai atitinka vaiko interesus. Vaiko, gyvenančio įvaikintojo šeimoje, įvaikinimas nesilaikant taisyklių, kurios taikomos parenkant tėvius vaikams, esantiems įvaikinamųjų vaikų sąraše (apskaitoje), galimas tik būsimiems įvaikintojams veikiant teisėtai ir bona fides. <...> Faktinis vaiko auginimas šeimoje, piktnaudžiaujant teise, pažeidžiant vaiko interesų pirmumo principą, neperduodant vaiko jo globėjui, nesuteikia teisės jo įvaikinti išimtinė tvarka.⁸⁶ Kaip matyti iš pateiktos citatos, pastarojoje byloje teismas išaiškino išimtinio įvaikinimo nuostatas per jų santykį su vaikų interesų prioriteto principu ir sprendė, kad faktinis vaiko auginimas šeimoje piktnaudžiaujant teise, nesukuria sąlygų taikyti išimtinio įvaikinimo taisykles. Be to pastebėtina, kad pastarojoje byloje, sistemiškai su Civilinio kodekso normomis buvo taikoma ir Vaikų teisių apsaugos konvencija, t. y. tarptautinis teisės aktas. Tai liudija, kad sisteminis teisės aiškinimas reikalauja labai kompleksinio teisės taikytojo mąstymo.

Tęsiant sisteminio teisės aiškinimo metodo taikymo teismų praktikoje analizę, pastebėtina, kad kai kuriais atvejais teismai savo sprendimuose apsiriboja vien siauru konstatavimu, jog tam tikrą teismo išvadą lėmė būtent sisteminio teisės aiškinimo metodo taikymas. Tokia teismų argumentacija kelia nemažai abejonių, nes nėra aišku, kaip konkrečiu atveju pasireiškė sisteminio metodo taikymas ir kokias Civilinio kodekso ar kitų įstatymų normas teismas aiškino sistemiškai, kad būtų gautas sprendime nurodytas normos aiškinimo rezultatas. Toliau analizuojamos kelios teismų praktikos nutartys, kuriose, autoriaus nuomone, sisteminis metodas taikytas netinkamai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. lapkričio 20 d. nutartyje civilinėje byloje Lietuvos Respublika v. AB „Lietuvos dujos“ ir kt.⁸⁷ sisteminio metodo pagalba aiškino CK 2.126 straipsnio 2 dalį, kuris numato sąlygas ir reikalavimus keliamus pareiškimui dėl juridinio asmens veiklos tyrimo. Šio straipsnio 2 dalyje numatyta, kad: „Pareiškimas gali

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjo Birštono savivaldybės administracijos Socialinės paramos ir vaiko teisių apsaugos skyriaus pareiškimą dėl nuolatinės globos nustatymo, globėjo paskyrimo ir vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, Nr. 3K-3-169/2010.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika v. AB „Lietuvos dujos“, V. V., V. G. ir K. S., Nr. 3K-3-548/2013.

būti paduotas tik tuo atveju, jei prieš tai pareiškėjas kreipėsi į juridinį asmenį (juridinio asmens valdymo organą, jo narį) reikalaujantis nutraukti netinkamą veiklą ir suteikė protingumo kriterijus atitinkantį laikotarpį aplinkybėms pašalinti. Tokiu kreipimusi nelaikomas prašymas, kuriame nėra konkrečiai įvardyta netinkama veikla ar nesąžiningas pareigų vykdymas ir nenurodomi motyvai, kodėl veikla yra netinkama.⁸⁸ Teismas aiškindamas šią normą nurodė, jog: „*CK 2.126 straipsnyje reglamentuota privaloma išankstinio ginčo dėl juridinio asmens veiklos tyrimo sprendimo tvarka (CPK 137 straipsnio 2 dalies 3 punktas), kurios paskirtis yra sudaryti galimybę juridiniam asmeniui (juridinio asmens valdymo organui, jo nariui) savanoriškai pašalinti nurodomus veiklos trūkumus ir taip išvengti bylos nagrinėjimo teisme. <...> Iš CK 2.126 straipsnio 2 dalies išplaukia, kad pareiškime, paduotame ikiteismine tvarka, turi būti konkrečiai įvardyta netinkama veikla ar nesąžiningas pareigų vykdymas ir nurodomi motyvai, kodėl veikla yra netinkama. Nors įstatyme aiškiai nenurodoma, tačiau iš sisteminio teisės aiškinimo išplaukia, kad tokia pareiškime taip pat turėtų būti nurodyta, kokių būdu, pareiškėjo nuomone, reikėtų šalinti nurodytus trūkumus, tam, kad juridinis asmuo (jo valdymo organai ar jo nariai) realiai galėtų įvykdyti pareiškėtą reikalavimą.*”⁸⁹ Taigi, pateiktoje sprendimo dalyje teismas tiesiogiai nurodo, kad remiasi sisteminiu teisės aiškinimo metodu aiškindamas CK 2.126 straipsnio 2 dalį, tačiau detaliau nagrinėjant aptariamą argumentavimą lieka neaišku, kokių normų sisteminis aiškinimas lėmė būtent tokį teismo sprendime nurodytą CK 2.126 straipsnio 2 dalies interpretavimą. Be to, teismo išaiškinimas kelia abejonių ne tik dėl nepakankamo sisteminio metodo taikymo pagrindimo, bet ir dėl gauto teisės aiškinimo rezultato. Aiškindamas minėtą normą teismas nurodė papildomus, normoje eksplicitiškai neįtvirtintus turinio reikalavimus keliamus pareiškimui dėl juridinio asmens veiklos tyrimo. Tokia teismo išvada grindžiama vien lakoniška fraze: „*Nors įstatyme aiškiai nenurodoma, tačiau iš sisteminio teisės aiškinimo išplaukia*“⁹⁰, labiau primena bandymą vykdyti teisėkūrą nei teisės aiškinimą. Todėl pritartina V. Mikelėno nuomonei, kad teismui aiškinant teisę, būtina vadovautis teisės teorijoje žinomomis teisės aiškinimo metodų taikymo taisyklėmis, nes priešingu atveju teismo atliekamas teisės aiškinimas gali peraugti į teisėkūrą⁹¹.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublika v. AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S. ir V. V.*, Nr. 3K-3-548/2013.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ MIKELĖNAS, V. *Interpretacinis žaismas, arba kaip kurti teisę be parlamento*. Jurisprudencija, 2009, 2 (116), p. 83–85.

Kitas kritikuotinas sisteminio metodo taikymo pavyzdys – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje I. D. v. A. D.⁹² Šioje byloje kilo ginčas dėl turto pripažinimo sutuoktinio asmenine nuosavybe CK 3.89 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu, tuo atveju, kai turtas įgyjamas pagal mainų sutartį, mainant sutuoktiniui asmeninės nuosavybės teise priklausantį turtą. Aiškindamas šią normą teismas nurodė, kad: „CK 3.89 straipsnio 1 dalies 7 punktas nustato, kad asmenine sutuoktinių nuosavybe pripažįstamas turtas, sutuoktinio įgytas už asmenines lėšas arba lėšas, gautas realizavus jo asmenine nuosavybe esantį turtą, jeigu to turto įgijimo metu buvo aiškiai išreikšta sutuoktinio valia įgyti turtą asmeninė nuosavybėn. Šią teisės normą aiškinant sistemiškai, darytina išvada, kad ji taikytina ir turto įgijimo pagal mainų sutartį atveju.“⁹³ Analizuojant pateiktą ištrauką pastebėtina, kad toks teismo sisteminio metodo taikymo pagrindimas laikytinas nepakankamu. Vien tai, jog pateiktame sprendime nenurodoma, kokių normų sisteminiu aiškinimu grindžiama teismo pateikta išvada rodo, kad teismas ignoruoja šio metodo esmę, t. y. sisteminių metodų taikymo deklaratyviai. Autoriaus nuomone, CK 3.89 straipsnio aiškinimui aktualus loginis metodas. Minėtą normą aiškinant loginiu metodu matyti, kad rezultato prasme tiek mainų sutarties pagrindu (mainant asmeninės nuosavybės teise priklausantį turtą į kitą turtą), tiek ir realizavus (pardavus sutuoktiniui asmeninės nuosavybės teise priklausantį turtą) sutuoktinio asmeninės nuosavybės teise priklausantį turtą ir už gautus pinigus įgijus kitą turtą šis turtas turėtų būti pripažintas jo asmenine nuosavybe, jeigu turto įgijimo metu buvo aiškiai išreikšta sutuoktinio valia įgyti turtą asmeninė nuosavybėn. Priešingas aiškinimas būtų absurdiškas (argumentum ab absurdo). Be to, toks teismo išaiškinimas taip pat galėtų būti grindžiamas bendrųjų teisės principų metodu, nes priešingas normos interpretavimas reikštų nesąžiningumą to sutuoktinio atžvilgiu, kuriam asmeninės nuosavybės teise priklausantis turtas buvo mainomas į kitą turtą.

Netinkamo sisteminio metodo taikymo pavyzdžių galime rasti ir žemesniųjų instancijų teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2015 m. gruodžio 22 d. nutartyje civilinėje byloje UAB „Gelvora“ v. A. B.⁹⁴ taip pat nurodė, kada remiasi sisteminiu metodu. Šioje byloje teismas aiškino Civiliniame kodekse vartojamos palūkanų sąvokos reikšmę. Teismas nurodė, kad nustatinėdamas palūkanų sąvokos prasmę remiasi sisteminiu teisės aiškinimo metodu: „sistemiškai aiškinant įstatymą palūkanos gali būti apibrėžiamos dvejopai: kaip mokestis kreditoriui

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje I. D. v. A. D., Nr. 3K-3-44/2005.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gelvora“ v. A. B., Nr. 2A-2505-555/2015.

*už pinigų skolinimą (šios palūkanos vadinamos mokėjimo ar pelno palūkanomis); kaip minimalių kreditoriaus nuostolių kompensacija už piniginės prievolės termino praleidimą (šios palūkanos vadinamos kompensuojamosiomis palūkanomis).*⁹⁵ Kaip ir prieš tai nagrinėtame sprendime, taip ir šiuo atveju teismas deklaratyviai nurodė, kad taiko sisteminį teisės aiškinimo metodą plačiau nepasisakydamas dėl to, kaip pasireiškė šio metodo taikymas, t. y. kokios normos buvo aiškinamos sistemiškai. Todėl nagrinėjant pateiktą teismo sprendimo dalį lieka tik spėlioti, kokių normų sisteminis aiškinimas lėmė teismo sprendime nurodytą teisės aiškinimo rezultatą.

⁹⁵ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Gelvora“ v. A. B.*, Nr. 2A-2505-555/2015.

4. Lingvistinio aiškinimo taisyklių (CK 1.9 str. 2 d.) taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas

Anksčiau darbe buvo aptarta, kad CK 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos dvi pagrindinės lingvistinio aiškinimo taisyklės teismų praktikoje taikomos itin retai. Nepaisant to, būtina išanalizuoti šių taisyklių taikymą siekiant atskleisti jų reikšmę Civilinio kodekso normų aiškinimui. Todėl toliau darbe nagrinėjamos teismų praktikos nutartys, kuriose teismas tiesiogiai nurodo, jog aiškinant Civilinio kodekso normas yra taikomos CK 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos lingvistinio aiškinimo taisyklės.

Vilniaus apygardos teismas 2009 m. vasario 12 d. nutartyje civilinėje byloje D. J. v D. J.⁹⁶, tiesiogiai nurodė, jog remiasi CK 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendrinės kalbos pirmumo taisykle, aiškindamas CK 5.30 straipsnį, nustatantį reikalavimus asmeniniam testamentui⁹⁷. CK 5.30 straipsnio 3 dalis numato, kad: „akivaizdžiai nebaigtas ar nepasirašytas asmeninis testamentas negalioja.“⁹⁸ Byloje kilo ginčas dėl testamento pasirašymo formos. Pareiškėjas prašė pirmosios instancijos teismo patvirtinti jo motinos M. J. sudarytą asmeninį testamentą, kuriame vietoj testatorės M. J. parašo buvo įrašytas žodis „pasirašytas“. Pirmosios instancijos teismas priėmė nutartį, kuria atsisakė patvirtinti asmeninį testamentą pagal pareiškėjo D. J. pareiškimą, motyvuodamas tuo, kad testamentas yra nepasirašytas, t. y. neatitinka CK 5.30 straipsnio 3 dalyje imperatyviai nustatytų reikalavimų, todėl yra negaliojantis. Nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo nutartimi D. J. šią nutartį skundė atskiruoju skundu. Vilniaus apygardos teismas sprendime nurodė, kad: „CK 5.30 str. 3 d. yra nurodyta, kad akivaizdžiai nebaigtas ar nepasirašytas asmeninis testamentas negalioja. CK 1.9 str. 2 d. nustatyta, kad šiame kodekse vartojami žodžiai ir jų junginiai pagal jų bendrinę reikšmę, išskyrus atvejus, kai iš konteksto matyti, kad žodis ar žodžių junginys vartojamas specialiaja – teisine, technine ar kitokia reikšme. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas nurodo dvi veiksmažodžio „pasirašyti“ reikšmes: 1. padėti kur savo parašą; 2. patvirtinti parašu (<http://www.autoinfo.lt/webdic/>). Teismas vadovaudamasis sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principais daro išvadą, kad sąžiningas, protingas ir teisingas vidutinis žmogus CK 5.30 str. 3 d. įtvirtintą asmeninio testamento reikalavimą, kad jis turi būti testatoriaus pasirašytas analogiškoje situacijoje būtų supratęs pagal žodžio „pasirašyti“ bendrinę reikšmę, tai yra, kad asmeninis testamentas turi būti patvirtintas testatoriaus parašu, o

⁹⁶ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjo D. J. pareiškimą, Nr. 2S-144-186/2009.

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

ne, kad jame turi būti įrašytas žodis „pasirašytas“. Atsižvelgiant į išdėstytus motyvus, atskirojo skundo argumentas, kad pagal CK 5.30 str. 3 d. asmeninis testamentas neturi būti testatoriaus pasirašytas, o jame turi būti įrašytas žodis „pasirašytas“, atmetamas kaip nepagrįstas.“⁹⁹ Taigi, analizuojant pateiktą nutarties ištrauką matyti, kad teismas, aiškindamas CK 5.30 straipsnio 3 dalyje vartojamo žodžio „nepasirašytas“ reikšmę, ne tik taikė bendrinės kalbos pirmumo taisyklę, bet ir tiesiogiai nurodė, jog remiasi filologiniu šaltiniu – Dabartinės lietuvių kalbos žodynu.

Kita nutartis aktuali nagrinėjamai temai - Klaipėdos apygardos teismo nutartis civilinėje byloje D. N. v. J. P. ir E. B.¹⁰⁰ Šioje nutartyje buvo nagrinėjamas CK 6.611 straipsnio aiškinimo klausimas. Minėtas straipsnis numato, kad: „Nuomininkas, jo šeimos nariai arba kiti kartu su jais gyvenantys asmenys, kurie netinkamu elgesiu sudaro neįmanomas sąlygas kitiems kartu arba greta gyventi, nuomotojo arba kitų asmenų, kuriems trukdoma normaliai gyventi, reikalavimu gali būti iškeldinti nesuteikiant kitos gyvenamosios patalpos.“¹⁰¹ Byloje kilo ginčas dėl CK 6.611 straipsnio dispozicijoje vartojamo žodžių junginio „kartu ar greta gyvenantys asmenys“ aiškinimo. Pirmosios instancijos teismas savo sprendime nurodė, kad sąvoka „kartu ar greta gyvenantys asmenys“ aiškintina kaip apimanti asmenis, kurie gyvena viename bute ar vieno buto skirtinguose kambariuose. Ieškovė nesutikdama su šia teismo pozicija padavė apeliacinį skundą jame nurodydama, kad toks pirmos instancijos teismo aiškinimas laikytinas siaurinamuoju. Apeliacinės instancijos teismas aiškindamas CK 6.611 straipsnyje vartojamos sąvokos „kartu ar greta gyvenantys asmenys“ prasmę nurodė, kad: *Civiliniame kodekse vartojami žodžiai ir jų junginiai aiškinami pagal jų bendrąją reikšmę, išskyrus atvejus, kai iš konteksto matyti, kad žodis ar žodžių junginys vartojamas specialiaja – teisine, technine ar kitokia reikšme (CK 1.9 str. 2 d.). Teisėjų kolegijos manymu, CK 6.611 str. nurodyti asmenys, turintys teisę teisme pareikšti ieškinį nuomininkui dėl sutarties nutraukimo ir iškeldinimo iš gyvenamųjų patalpų pažeidus nuomos sutarties sąlygas; t. y. nuomotojas ir kiti asmenys, kuriems trukdoma normaliai gyventi. Teisėjų kolegija konstatuoja, <...> kad ieškinį dėl iškeldinimo CK 6.611 str. prasme gali pareikšti kartu ar greta gyvenantys asmenys, t. y. viename bute ar vieno buto skirtinguose kambariuose gyvenantys asmenys, nes žodžių junginys „kartu ar greta gyvenantys asmenys“ negali būti suprantamas dviprasmiškai, minimas junginys*

⁹⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjo D. J. pareiškimą, Nr. 2S-144-186/2009.

¹⁰⁰ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje D. N. v. J. P. ir E. B., Nr. 2A-57-159/2010.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

suprantamas pagal bendrinę jo reikšmę. Remiantis Dabartinės lietuvių kalbos žodynu, (Lietuvių kalbos žodynas, www.lkz.lt), „greta“ reiškia „šalia“, „šalimais“, „arti vienas kito“. Kaip matyti iš pateiktos citatos, teismas aiškindamas CK 6.611 straipsnį rėmėsi CK 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendrinės kalbos pirmumo taisykle, t. y. nustatinėjo žodžio „greta“ bendrinę reikšmę remdamasis Lietuvių kalbos žodynu. Atsižvelgdamas į gautą teisės aiškinimo rezultatą teismas padarė išvadą, kad CK 6.611 straipsnyje vartojamas žodžių junginys „kartu ar greta gyvenantys asmenys“ apima asmenis gyvenančius bute ar vieno buto skirtinguose kambariuose.

Pažymėtina, jog CK 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos lingvistinio metodo taisyklės taip pat taikomos aiškinant sutarčių nuostatas. Vienas tokių pavyzdžių - Lietuvos Aukščiausio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Premeda“ v. Tauragės rajono savivaldybės taryba¹⁰². Byloje kilo ginčas dėl nuomos sutarties sudarytos tarp UAB „Premeda“ ir Tauragės rajono savivaldybės tarybos sąlygų, nustatančių nuomos mokestį, jo apskaičiavimo būdą ir sumažinimo sąlygas, aiškinimo. UAB „Premeda“ ir Tauragės rajono savivaldybės taryba sudarė negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį dešimčiai metų vaistinės veiklai vykdyti. Išsinuomos patalpos buvo tame pačiame pastate kuriame įsikūręs ir Tauragės pirminės sveikatos priežiūros centras. Minėtosios nuomos sutarties 4.6 punktas, nustatė, kad jeigu Tauragės pirminės sveikatos priežiūros centro veiklos, apimtys, palyginus su esančiomis nuomos sutarties pasirašymo metu, sumažės daugiau kaip dešimt procentų, nuomos mokestis nuomininko reikalavimu turės būti sumažintas proporcingai veiklos apimčių sumažėjimo procentui. Atsiradus tokioms aplinkybėms, šalys įsipareigojo atitinkamai pakeisti nuomos sutarties 4.1 straipsnį, reglamentuojantį nuomos mokesčio dydį, raštišku susitarimu. Įvykus sutarties 4.6 punkte numatytoms aplinkybėms, UAB „Premeda“ kreipėsi į Tauragės rajono savivaldybės tarybą dėl nuomos sutarties 4.1 punkto pakeitimo, tačiau sutikimo iš jos negavo, todėl toliau kreipėsi į teismą dėl nuomos mokesčio permokos gražinimo. Pirmosios instancijos teismas atsisakė tenkinti ieškinį ir nurodė, jog 4.1 punkte nustatyta nuomos mokestį galima mažinti tik esant sutarties 4.6 punkte nurodytoms aplinkybėms ir tik jei šalis raštiškai susitaria kaip numatyta nuomos sutarties 4.6 punkte. Kadangi anot pirmosios instancijos teismo šalys raštiškai nesusitarė sumažinti nuomos kainos, bei faktiškai jos nesumažino nėra pagrindo spręsti dėl nuomos mokesčio permokos gražinimo. Apeliacinės instancijos teismas sprendime taip pat nurodė, jog nėra pagrindo spręsti dėl nuomos mokesčio permokos gražinimo, nes šalis raštiškai nepakeitė nuomos

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Premeda“ v. Tauragės rajono savivaldybės taryba, Nr. 3K-3-367/2007.

sutarties mokesčio dydžio. Kasacinis teismas aiškindamas nuomos sutarties 4.6 punktą pažymėjo, kad: „*Sutartyje vartojamas žodžių junginys „turi būti sumažintas“ pagal jo bendrinę reikšmę tapatus žodžių junginiui „privalo sumažinti“, nes žodžių turi ir privalo reikšmės yra sinoniminės (žiūrėti – turėti reikšmė prievolei, priedermei nustatyti - interneto puslapyje www.lkz.lt; CK 1.9 straipsnis)*¹⁰³. Taigi, šioje byloje Kasacinis teismas aiškindamas nuomos sutarties 4.6 punktą pritaikė bendrinės kalbos pirmumo taisyklę. Atsižvelgdamas į gautą teisės aiškinimo rezultatą, teismas padarė išvadą, jog kai nustatomos sutarties 4.6 punkte nurodytos aplinkybės (Tauragės pirminės sveikatos priežiūros centro veiklos, apimtys, palyginus su esančiomis nuomos sutarties pasirašymo metu, sumažėja daugiau kaip dešimt procentų), nuomininkas turi teisę reikalauti, o nuomotojas privalo nuomos mokesį sumažinti neatsižvelgiant į tai, ar pakeičiamas sutarties 4.1 punktą numatantis nuomos sutarties kainą.

Siekiant kuo detaliau išanalizuoti lingvistinio aiškinimo svarbą Civilinio kodekso normų aiškinimui būtina aptarti ir kitų, nors tiesiogiai CK 1.9 straipsnio 2 dalyje ir neįtvirtintų, bet nemažiau reikšmingų, lingvistinio metodo taisyklių taikymo atvejus teismų praktikoje.

Civilinėje byloje R. Č v. S. K. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taikė lingvistinį teisės aiškinimo metodą aiškindamas CK 3.180 straipsnį reglamentuojantį tėvų valdžios apribojimą¹⁰⁴. CK 3.180 straipsnio 1 dalis nustato, kad: „Kai tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi su vaikais, daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpina vaikais, teismas gali priimti sprendimą dėl laikino ar neterminuoto tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimo.“¹⁰⁵ Šioje byloje pirmos ir apeliacinės instancijos teismai aiškindami CK 3.180 straipsnio 1 dalį padarė išvadą, jog šio straipsnio taikymui būtinos visos jame nurodytos sąlygos, todėl ieškovės ieškinio netenkino motyvuodami tuo, kad byloje trūksta įrodymų, jog atsakovo elgesys atitinka visas straipsnyje nurodytas sąlygas¹⁰⁶. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprenddamas bylą konstatavo, kad tiek pirmos instancijos teismas, tiek ir apeliacinės instancijos teismas klaidingai aiškino CK 3.180 straipsnį. Teismas nurodė, kad: „*pagal CK 3.180 straipsnio 1 dalį teismas gali apriboti tėvų valdžią, kai tėvai vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai*

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Premeda“ v. Tauragės rajono savivaldybės taryba, Nr. 3K-3-367/2007.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje R. Č. v. S. K., Nr. 3K-3-1225/2002.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje R. Č. v. S. K., Nr. 3K-3-1225/2002.

*elgiasi su vaikais, daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpina vaikais. Lingvistinis šios teisės normos aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad tėvų valdžia gali būti apribota nustatius bent vieną iš nurodytų aplinkybių. Taigi nėra reikalaujama, kad visais atvejais būtų konstatuotas piktnaudžiavimas tėvų valdžia, žiaurus elgesys su vaikais ir kt. Tėvų valdžios apribojimui pakanka vien to fakto, kad tėvai nevykdo savo prigimtinės pareigos rūpintis vaikais.*¹⁰⁷ Taigi, šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškindamas CK 3.180 taikė vieną iš lingvistinio teisės aiškinimo taisyklių – *Expresio unius est exclusion alterius* (vieno paminėjimas reiškia kito pašalinimą). Minėtos taisyklės taikymas, šiuo konkrečiu atveju padėjo nustatyti, kad CK 3.180 straipsnio taikymui pakanka, jog egzistuotu bent viena iš šiame straipsnyje nustatytų sąlygų nepriklausomai nuo to ar kitos sąlygos yra įgyvendintos ar ne.

Kita nutartis aktuali nagrinėjamai temai, yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“¹⁰⁸. Šioje nutartyje teismas nurodė, kad taiko lingvistinį teisės aiškinimo metodą aiškindamas CK 6.568 straipsnį, nustatantį lizingo sutarties dalyką. Pagal CK 6.568 straipsnio 1 dalį, lizingo dalyku gali būti bet kokie nesunaudojamieji kilnojamieji ir nekilnojamieji daiktai, išskyrus žemę ir gamtos išteklius¹⁰⁹. Nagrinėjamoje byloje buvo keliamas šios normos imperatyvumo klausimas tuo aspektu, ar žemė gali būti lizingo sutarties dalykas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas CK 6.568 straipsnio 1 dalį, pritaikė vieną iš lingvistinio teisės aiškinimo metodo taisyklių, kuria remiantis teisės normos ar įstatymo teksto negalima aiškinti taip, kad tam tikra normos ar teksto dalis prarastų prasmę ar ji visai būtų ignoruojama: *„Analizuojant CK 6.568 straipsnio 1 dalies normą lingvistine prasme, matyti, kad, nors joje nevartojamos draudžiamojo pobūdžio sąvokos, tačiau lizingo sutarties dalykas apibrėžtas tiesiogiai nurodant, kokie daiktai gali juo būti, o kokie į lizingo sutarties dalyką nepatenka; normoje vartojama formuluotė „išskyrus žemę ir gamtos išteklius“ išreikšta aiškiai ir nedviprasmiškai, ja susiaurintas daiktų, galinčių būti lizingo sutarties dalyku, sąrašas, iš jo eliminuojant žemę ir gamtos išteklius ir nepaliekant galimybės sutarties šalims susitarti kitaip. Tai reiškia, kad šioje normoje eksplacitiškai įtvirtintas draudimas sudaryti lizingo sutartis, kurių dalykas būtų žemė ar gamtos ištekliai. Šio draudimo pažeidimas reikštų*

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje R. Č. v. S. K., Nr. 3K-3-1225/2002.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“, Nr. 3K-7-2/2013.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

*imperatyviosios teisės normos reikalavimų nesilaikymą.*¹¹⁰ Pažymėtina, kad priešingas CK 6.568 straipsnio aiškinimas, nurodant, jog lizingo sutarties dalyku gali būti žemė ir gamtos ištekliai reikštų šiame straipsnyje vartojamo žodžių junginio „išskyrus žemę ir gamtos išteklius“ ignoravimą, tokiu būdu ši normos dalis prarastų prasmę, todėl būtų anksčiau nurodytos lingvistinio aiškinimo taisyklės taikymas lėmė, teismo gautą normos aiškinimo rezultatą.

Šios išanalizuotos teismų praktikos bylos yra puikūs pavyzdžiai, parodantys, kad teismai aiškindami Civilinį kodeksą naudoja ne tik tiesiogiai CK 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas lingvistinio metodo taisykles, bet ir kitas teisės teorijos moksle suformuotas lingvistinio metodo aiškinimo taisykles. Nepaisant to, ne visi lingvistinio metodo taikymo teismų praktikoje atvejai laikytini pavyzdiniais. Yra nemažai bylų, kuriose teismai deklaratyviai nurodo, kad taiko lingvistinį teisės aiškinimo metodą, dažnai apsiribodami teiginiu, jog pritaikius lingvistinį metodą buvo gautas vienas ar kitas teisės aiškinimo rezultatas. Analizuojant kai kurias teismų praktikos nutartis matyti, kad pasitaiko atvejų, kai teismai taikydami lingvistinį teisės aiškinimo metodą stokoja argumentacijos ir neatlieka išsamios analizės, todėl paprastai nėra aišku, kokiomis teisės teorijoje žinomomis lingvistinio metodo aiškinimo taisyklėmis remiantis buvo gautas atitinkamas teisės aiškinimo rezultatas. Toliau bus analizuojami keli tokie teismų praktikos pavyzdžiai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovės D. K. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 21 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės D. K. ieškinį atsakovui A. K. dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais¹¹¹ nurodė, kad taiko lingvistinį teisės aiškinimo metodą aiškindamas CK 6.397 straipsnio 1 dalį. Bylos esmė ta, jog ieškovė 2007 m. gegužės 4 d. kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti niekinėmis ir negaliojančiomis pirkimo - pardavimo sutartis, pagal kurias ieškovė pardavė atsakovui 64,11 kv. m ploto patalpas - parduotuvę su rūsiu už 1 Lt ir 0,1201 ha žemės sklypą bei jame esančius 296,70 kv. m bendro ploto gyvenamąjį namą, ūkinį pastatą, šiltnamį, kiemo statinius (stoginės, tvoros) taip pat už 1 Lt. Ieškovė savo reikalavimus grindė tuo, kad sutarties dalyku buvusio nekilnojamojo turto kaina šalių nustatyta pažeidžiant protingumo ir sąžiningumo kriterijus bei Civilinio kodekso normas. Anot ieškovės, akivaizdu, kad nekilnojamojo turto, kurio vidutinė rinkos vertė yra 38 800 Lt (parduotuvės patalpos) ir

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“, Nr. 3K-7-2/2013.

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugšėjo 30 d. nutartyje civilinėje byloje D. K. v. A. K., Nr. 3K-3-432/2008.

215 889 Lt (žemės sklypas ir statiniai) kaina nėra 1 Lt, todėl laikytina, kad sutartyse nenurodyta nekilnojamojo turto kaina, o jeigu nekilnojamojo turto pirkimo - pardavimo sutartyje nenurodyta kaina, pagal CK 6.397 straipsnio 1 dalį sutartis laikoma nesudaryta. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendžiamas ginčą nurodė, kad remiasi lingvistiniu metodu aiškindamas CK 6.397 straipsnio 1 dalį. Anot teismo: „*Lingvistiškai aiškinant CK 6.397 straipsnio 1 dalį, akivaizdu, jog įstatyme nenustatyta draudimo parduoti nekilnojamąjį daiktą už žemesnę negu rinkos arba net ir 1 Lt kainą, taip pat nėra nuostatų, kurios įpareigotų šalis laikytis tam tikrų kainos nustatymo kriterijų.*“ Kaip matyti iš pateiktos sprendimo ištraukos, teismas aiškindamas šią Civilinio kodekso normą apsiribojo teiginiu, kad teisės normoje nėra įtvirtintų kriterijų ar tam tikrų ribų, pagal kurias turėtų būti nustatoma nekilnojamo daikto pirkimo-pardavimo kaina. Teismas plačiau neargumentavo, kodėl būtent lingvistiniu metodu remiantis buvo prieita prie tokios išvados, taip pat nėra aišku, kokias lingvistinio metodo aiškinimo taisykles teismas taikė, kad gautų tokį teisės aiškinimo rezultatą. Autoriaus nuomone, toks CK 6.397 normos aiškinimo rezultatas galėjo būti gautas lingvistinį metodą derinant kartu su loginiu teisės aiškinimo metodu, nes teismas, atsižvelgdamas į aiškinamos normos lingvistinę formuluotę, padarė loginę prielaidą, kad norma nenustato nei kriterijų, nei ribų, pagal kurias pirkimo - pardavimo sutartyje turėtų būti nurodoma nekilnojamo daikto kaina.

Dar vienas nagrinėjamai temai aktualus teismų praktikos pavyzdys – Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. Gegužės 3 d. nutaris civilinėje byloje „R. V. ir R. V. v. UAB „Mega“, V. C, UAB „METALPLAST VILNIUS“ ir R. D.“¹¹² Šioje byloje buvo sprendžiamas CK 2.142 straipsnio teisės aiškinimo klausimas. Minėtojo straipsnio 1 dalis nustato, kad: „Įgaliojimo terminas gali būti apibrėžtas ir neapibrėžtas. Jeigu terminas įgaliojime nenurodytas, tai įgaliojimas galioja vienerius metus nuo jo sudarymo dienos.“¹¹³ Ginčas byloje kilo dėl CK 2.142 straipsnyje vartojamos sąvokos „neapibrėžtas terminas“. Ieškovai teigė, kad ši sąvoka reiškia, jog terminas yra nenurodytas, todėl tokiu atveju įgaliojimas galioja 1 metus, kaip nustatyta aptariamoje normoje. Pirmosios instancijos teismas su tokia pozicija nesutiko teigdamas, kad įgaliojimas galioja 1 metus tik tokiu atveju, kai įgaliojime terminas visiškai nenurodomas, tačiau nagrinėjamu atveju įgaliojime buvo nurodyta, jog galiojimo terminas yra neapibrėžtas, todėl tai reiškia, kad įgaliojimas galioja neribotą laiką. Lietuvos apeliacinis teismas sprendžiamas ginčą išvelgė

¹¹² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 3 d. nutaris civilinėje byloje *R. V. ir R. V. v. UAB „Mega“, V. C, UAB „METALPLAST VILNIUS“ ir R. D.*, Nr. 2A-1224/2013.

¹¹³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

būtinybę CK 2.142 straipsnio 1 dalį aiškinti pasitelkiant lingvistinį teisės aiškinimo metodą. Teismas nurodė, kad: „*Vien lingvistiškai aiškinant CK 2.142 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą normą, nesant susiformavusios jos taikymo praktikos, <...> manyti, jog nagrinėjamu atveju yra išskiriami trys įgaliojimo termino nustatymo variantai: kuomet nurodomas konkretus įgaliojimo terminas, kuomet terminas visiškai nenurodomas (kas reiškia, jog įgaliojimas galioja vienerius metus) bei kai nurodomas neapibrėžtas terminas, kuomet įgaliojimas baigiasi esant CK 2.137 straipsnio pagrindams.*“¹¹⁴ Iš pateiktos citatos matyti, kad teismas tiesiogiai nurodė, jog taiko lingvistinį teisės aiškinimo metodą, tačiau analizuojant teismo pateiktą argumentavimą neišku, kokios lingvistinio teisės aiškinimo taisyklės ar taisyklių taikymas lėmė tokį teisės aiškinimo rezultatą. Autoriaus nuomone, teismas neatliko išsamios normos lingvistinės analizės, o, kaip ir anksčiau nagrinėtoje nutartyje, tiesiog apsiribojo konstatavimu, jog pritaikius lingvistinį teisės aiškinimo metodą, buvo gautas sprendime nurodytas rezultatas. Vien aiškinant normoje vartojamų žodžių junginius „neapibrėžtas terminas“ ir „nenurodytas terminas“, remiantis bendrinės kalbos pirmumo taisykle (CK 1.9 straipsnio 2 dalis) ir lyginant šiuos žodžių junginius vienas su kitu, galima daryti prielaidą, kad jų reikšmė skiriasi, o tai reiškia, kad kai įgaliojime nurodomas neapibrėžtas terminas, jis negali būti tapatinamas su situacija, kai įgaliojime terminas nenurodomas visai. Be to, šiuo atveju abejonių kelia ir pats lingvistinio metodo pasirinkimas, teismo pateiktas teisės aiškinimo rezultatas galėjo būti gautas šia norma aiškinant kitais metodais, tarp jų ir teleologiniu metodu (CK 1.9 straipsnio 2 dalis), nes būtent šiuo metodu remiantis būtų galima daryti pagrįstą išvadą, kad įstatymų leidėjo ketinimas ir buvo nustatyti trys įgaliojimo termino nustatymo variantus, t. y. kai nurodomas konkretus terminas, kai terminas nenurodomas visai (tada įgaliojimas galioja metus laiko) ir kai nurodomas neapibrėžtas terminas.

Teismų praktikoje taip pat galime rasti bylų, kai dėl nepakankamo lingvistinio metodo taisyklių išmanymo, teismai atmeta šį metodą kaip netaikytiną sprendžiant konkrečios normos aiškinimo klausimą. Štai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartyje civilinėje byloje R. K. v. A. K.¹¹⁵ aiškindamas CK 3.123 straipsnio 1 dalyje vartojamos sąvokos „nepilnamečiai vaikai“ reikšmę nurodė, kad: „<...> *Vien dėl sąvokos „nepilnamečiai vaikai“ vartojimo daugiskaita šios įstatymo normos aiškinimas kaip netaikytinas šeimoje esant vienam vaikui būtų nelogiškas, nes nėra pagrindo laikyti, kad toje pačioje situacijoje įstatymas kelių vaikų interesus gina, o vieno vaiko – negina.*

¹¹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje R. V. ir R. V. v. UAB „Mega“, V. C., UAB „METALPLAST VILNIUS ir R. D., Nr. 2A-1224/2013.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje R. K. v. A. K., Nr. 3K-3-435/2004.

Kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas CK 3.123 straipsnio 1 dalį nepagrįstai aiškino tik lingvistiškai, o ne sistemiškai su kitomis teisės normomis ir neatsižvelgė į įstatymo leidėjo tikslus užtikrinti bet kurio vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą. ¹¹⁶ Iš pateiktos citatos matyti, kad tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, tiek ir apeliacinės instancijos teismas aiškindami sąvokos „nepilnamečiai vaikai“ reikšmę neatkreipė dėmesio į vieną iš lingvistinio teisės aiškinimo metodo taisyklių, pagal kurią vienaskaita pavartoti žodžiai reiškia ir daugiskaitą, ir atvirkščiai¹¹⁷. Dėl šios priežasties, apeliacinės instancijos teismas gavo klaidingą teisės aiškinimo rezultatą, t. y. nurodė, kad minėtoji norma taikoma tik kai šeimoje yra du ir daugiau vaikų ir netaikoma, kai šeimoje yra tik vienas vaikas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas bendrai atmetė lingvistinį teisės aiškinimo metodą kaip netaikytiną šiuo konkrečiu atveju, argumentuodamas tuo, kad lingvistinė analizė lėmė absurdišką normos interpretavimą. Taigi, ši byla yra puikus pavyzdys, parodantis, kad teismai ne visada skiria pakankamai dėmesio metodų taikymo taisyklėms, todėl pasitaiko atvejų, kai dėl netinkamai pritaikyto metodo gaunami absurdiški teisės aiškinimo rezultatai.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje R. K. v. A. K., Nr. 3K-3-435/2004.

¹¹⁷ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 177.

5. Teleologinio metodo (CK 1.9 str. 3 d.) taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas

Kaip jau buvo minėta teorinėje darbo dalyje, CK 1.9 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto teleologinio metodo tinkamas taikymas reikalauja aiškintis normos tikslus ir uždavinius (arba įstatymų leidėjo ketinimus), tik nustatius normos tikslus ir uždavinius galima nustatyti jos prasmę. Toliau darbe nagrinėjamos teismų praktikos nutartys siekiant nustatyti kaip pasireiškia šio metodo taikymas aiškinant Civilinio kodekso normas, taip pat siekiant nustatyti ar visada teismas tinkamai taiko šį metodą. Pažymėtina, kad šioje darbo dalyje tiriamos tiek tos teismų nutartys, kuriose tiesiogiai nurodoma, kad aiškinant Civilinio kodekso normas taikomas CK 1.9 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas teleologinis metodas tiek ir tos nutartys, kuriose tiesiogiai nenurodoma, jog remiamasi CK 1.9 straipsnio 3 dalimi, tačiau nurodoma, jog taikomas teleologinis metodas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. vasario 6 d. nutartyje civilinėje byloje V. I. v. P. S. I.¹¹⁸ rėmėsi teleologiniu metodu aiškindamas Civilinio kodekso 3.46 straipsnį. Šio straipsnio 2 dalis numato, kad: „Jeigu abu sutuoktiniai buvo nesąžiningi, tai negaliojanti santuoka jiems nesukuria sutuoktinių teisių ir pareigų. Kiekvienas jų turi teisę atsiimti savo turtą, taip pat ir padovanotą kitam sutuoktiniui.“¹¹⁹ Byloje kilo ginčas dėl minėtos normos taikymo tuo atveju, kai nesąžiningas buvo tik vienas iš sutuoktinių. Aiškindamas šią Civilinio kodekso normą, teismas rėmėsi teleologiniu metodu ir nurodė, kad: „*CK santuokos negaliojimo teisiniai padariniai reglamentuojami diferencijuojant pagal tai, sutuoktinis (sutuoktiniai) buvo sąžiningas (sąžiningi), t. y. žinojo ir turėjo žinoti esant kliūčių sudaryti santuoką ar ne. CK 3.45–3.47 straipsnių nuostatos, kuriose reglamentuojami santuokos pripažinimo negaliojančia teisiniai padariniai, gina sąžiningo sutuoktinio teises ir tokiu būdu atspindi bendrą CK tendenciją ginti sąžiningo asmens interesus ir šitaip užtikrinti civilinių santykių stabilumą. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsižvelgiant į <...> įstatymų leidėjo ketinimus ginti sąžiningo asmens interesus, CK 3.46 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios negaliojančios santuokos suteikiamą teisę atsiimti kitam sutuoktiniui padovanotą turtą, taikytinos ir tuo atveju, kai sąžiningas buvo tik vienas sutuoktinis, pripažįstant sąžiningam sutuoktiniui teisę reikalauti iš nesąžiningo sutuoktinio grąžinti pastarajam padovanotus daiktus.*“¹²⁰ Kaip matyti, teismas sistemiškai atsižvelgdamas į Civilinio kodekso 3.45–3.47 straipsnių

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje V. I. v. P. S. I., Nr. 3K-3-34-378/2015.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiasis teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje V. I. v. P. S. I., Nr. 3K-3-34-378/2015.

nuostatas, reglamentuojančias santuokos pripažinimo negaliojančia teisinius padarinius, padarė išvadą, kad įstatymų leidėjo ketinimai – ginti sąžiningo asmens interesus, todėl, anot teismo, CK 3.46 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios negaliojančios santuokos suteikiamą teisę atsiimti kitam sutuoktiniui padovanotą turtą, taikytinos ir tuo atveju, kai sąžiningas buvo tik vienas sutuoktinis.

Kita aktuali nutartis naginėjamai temai yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos techninio sporto draugija v. UAB „Pas Ažuolą“.¹²¹ Šioje byloje buvo sprendžiamas Civilinio kodekso 6.637 straipsnio 2 dalies nuostatos imperatyvumo klausimas. Minėta norma numato, kad: „Be išankstinio rašytinio panaudos davėjo sutikimo panaudos gavėjas neturi teisės duoti gautąjį daiktą naudotis trečiajam asmeniui.“¹²² Aiškindamas šią normą teismas pabrėžė, kad: „*Jeigu teisės normoje nėra aiškiai išreikšto imperatyvo, sprendžiant dėl normos imperatyvumo, vadovaujamasi civilinės teisės normų aiškinimo principais: atsižvelgiama į tam tikros teisės normos tikslus ir uždavinius, objektą ir interesą, kurį ta teisės norma gina<...> (CK 1.9 straipsnis)*“¹²³ Taigi, teismas tiesiogiai nurodė, kad nagrinėjamu atveju taikytinas Civilinio kodekso 1.9 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas teleologinis teisės aiškinimo metodas. Remdamasis šiuo metodu teismas sprendė, kad: „*CK 6.637 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad be išankstinio rašytinio panaudos davėjo sutikimo panaudos gavėjas neturi teisės duoti gautąjį daiktą naudotis trečiajam asmeniui. Šia teisės norma siekiama užtikrinti, kad panaudos gavėjas, naudojantis daiktą neatlygintinai, nepiktnaudžiautų savo padėtimi ir nepasipelytų iš šio daikto perdavimo tretiesiems asmenims be panaudos davėjo išankstinio rašytinio sutikimo. Teisėjų kolegija sprendžia, kad CK 6.637 straipsnio 2 dalies nuostata yra imperatyvi <...>*“¹²⁴ Iš pateiktos citatos matyti, kad teismas tiesiogiai nurodė, jog CK 6.637 straipsnio 2 dalies tikslas – užkirsti kelią panaudos gavėjui pelnytis iš panaudos sutartimi gauto daikto perleidžiant jį tretiesiems asmenims. Atsižvelgdamas į šios normos tikslą teismas sprendė, kad toks reguliavimas yra imperatyvaus pobūdžio, todėl panaudos objekto perleidimas trečiajam asmeniui be išankstinio rašytinio panaudos davėjo sutikimo yra traktuojamas kaip imperatyvaus reikalavimo pažeidimas.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos techninio sporto draugija v. UAB „Pas Ažuolą“, Nr. 3K-3-449/2008.

¹²² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos techninio sporto draugija v. UAB „Pas Ažuolą“, Nr. 3K-3-449/2008.

¹²⁴ *Ibid.*

Pastebėtina, kad tinkamo teleologinio metodo taikymo pavyzdžių taip pat galima rasti ir žemesnės instancijos teismų praktikoje. Vienas iš tokių pavyzdžių yra Kauno apygardos teismo nutartis civilinėje byloje V. B. v. J. J. ir R. Ž.¹²⁵ Šioje byloje buvo sprendžiamas ginčas dėl įpareigojimo duoti sutikimą statyti ūkinio pastato priestatą. Ieškovas V. B. kreipėsi į teismą reikalaudamas įpareigoti atsakovus J. J. ir R. Ž. duoti sutikimus statyti V. B. ūkinio pastato priestatą. Minėtą ieškinį ieškovas pateikė po statybų darbų atlikimo, t. y. jau pastačius priestatą. Teismas nagrinėdamas bylą atkreipė dėmesį, kad ginčui svarbus CK 4.103 straipsnis, reglamentuojantis teisinės pasekmes kylančias dėl statybų vykdymo pažeidžiant teisės aktų reikalavimus. Aiškindamas šį straipsnį teismas taikė teleologinį teisės aiškinimo metodą ir nurodė, kad: „<...> reikia atsižvelgti ir į taikomų normų tikslus ir uždavinius (CK 1.9 str. 3 d.). 2006 m. įstatymų leidėjui priimant <...> CK 4.103 str. pataisas buvo siekiama sugriežtinti, o ne liberalizuoti savavališkas statybas ir jų šalinimo padarinius“¹²⁶. Taigi teismas taikydamas teleologinį metodą atsižvelgė į CK 4.103 straipsnio pataisas ir sprendė, kad minėtomis pataisomis buvo siekiama nustatyti griežtesnį reguliavimą savavališkas statybų atžvilgiu, todėl vien faktas, kad ieškovas kreipėsi į teismą dėl leidimo išdavimo po statybos darbų atlikimo, reiškia, kad statybos buvo atliktos savavališkai, nesilaikant įstatymų reikalavimų, o toks elgesys prieštarauja įstatymų leidėjo ketinimams, todėl ieškovo reikalavimas negali būti tenkintas.

Tęsiant teleologinio metodo taikymo teismų praktikoje analize pastebėtina, kad šis metodas dažnai taikomas kartu su prieš tai nagrinėtu sisteminiu teisės aiškinimo metodu, taip sustiprinant teismo išvadas dėl aiškinamos normos tikslo. Pavyzdžiui, civilinėje byloje Z. A. v. G. G.¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė neapsiriboti vien teleologiniu aiškinimu ir kartu taikė sisteminį teisės aiškinimo metodą. Teismas nurodė, kad: „Nustatant taikomos normos tikrąją prasmę, ji turi būti aiškinama sistemiškai su kitomis Civilinio kodekso normomis, atsižvelgiant į aiškinamos normos tikslus bei uždavinius (CK 1.9 straipsnis).“¹²⁸ Šioje byloje teismas aiškino CK 3.201 straipsnį reglamentuojantį vaiko išlaikymo dydžio ir formos pakeitimą. CK 3.201 straipsnio 1 dalis nustato, kad: „Teismas gali pagal vaiko, jo tėvo (motinos) arba valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos ar prokuroro ieškinį sumažinti arba padidinti priteisto išlaikymo dydį, jeigu po teismo sprendimo, kuriuo buvo priteistas išlaikymas, priėmimo iš esmės

¹²⁵ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje V. B. v. J. J. ir R. Ž., Nr. 2A-1366-109/2009.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Z. A. v. G. G., Nr. 3 K-3-30/2005.

¹²⁸ *Ibid.*

pasikeitė šalių turtinė padėtis.¹²⁹ Neaiškumą kilo dėl šios normos taikymo tuo atveju, kai priteistas išlaikymo dydis neatitinka išlaikymą privalančio teikti asmens galimybių, nors asmens turtinė padėtis ir nepasikeitė. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškindamas šią normą nurodė, kad „CK 3.192 straipsnio 2 dalies paskirtis – užtikrinti vaiko poreikius atitinkantį išlaikymą, nepažeidžiant jį teikiančių vaiko tėvų teisėtų interesų, proporcingumo principo, reikalaujančio nustatyti vaikų ir tėvų turtinių interesų pusiausvyrą. Iš esmės tokia pati ir CK 3.201 straipsnio 1 dalies paskirtis. Ši norma reglamentuoja CK 3.192 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos principinės nuostatos įgyvendinimą tais atvejais, kai paaiškėja, kad teismo sprendimu nustatytas išlaikymas neatitinka proporcingumo reikalavimo. Kolegija konstatuoja, kad po teismo sprendimo, kuriuo ne ginčo tvarka priteistas išlaikymas vaikui, nustatčius, jog sprendime nustatytas išlaikymas neatitinka įstatymo nuostatų dėl jo proporcingumo, t. y. privalančiojo jį teikti galimybių ar vaiko poreikių, yra pagrindas kreiptis į teismą su ieškiniu dėl priteisto išlaikymo dydžio pakeitimo, nors šalių turtinė padėtis realiai nepasikeitė.“¹³⁰ Taigi, šioje nutartyje teismas sistemiškai aiškindamas CK 3.201 ir CK 3.192 straipsnius sprendė, kad minėtų straipsnių paskirtis iš esmės tokia pati, t. y. užtikrinti vaiko poreikius atitinkantį išlaikymą, nepažeidžiant jį teikiančių vaiko tėvų teisėtų interesų, proporcingumo principo. Atsižvelgiant į aiškinamų normų tikslą, teismas padarė išvadą, kad, pagal CK 3.201 straipsnio 1 dalį, vaikui skirtas išlaikymas gali būti mažinamas net tuo atveju, kai šalių turtinė padėtis nepasikeitė, jei tai būtina siekiant užtikrinti išlaikymą teikiančių tėvų teisėtų interesų proporcingumo principą.

Nagrinėjant teleologinio metodo taikymo teismų praktikoje pavyzdžius pastebėtina, kad kai kuriose nutartyse išryškėja ankstesnėse dalyse aptarta problema – teismai nepakankamai dėmesio skiria teoriniams dalykams t.y. dažnai užmiršta, jog teleologinis metodas kaip ir bet kuris kitas teisės aiškinimo metodas taikomas pagal tam tikras teisės ar kitų mokslų suformuluotas taisykles. Kaip jau buvo minėta anksčiau, šio metodo taikymas reikalauja nustatyti įstatymo tikslus arba įstatymų leidėjo ketinimus, tačiau teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai toks reikalavimas iš esmės ignoruojamas, tokiu būdu paneigiant šio metodo esmę.

Vienas tokių pavyzdžių – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Labdaros ir paramos fondas „M. K. Čiurlionio fondas“ v.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Z. A. v. G. G., Nr. 3 K-3-30/2005.

Labdaros ir paramos fondas „M. K. Čiurlionio kultūros ir paveldo fondas“¹³¹ Šioje nutartyje teleologinis teisės aiškinimo metodas buvo taikomas aiškinant CK 2.39 straipsnį nustatantį reikalavimus juridinio asmens pavadinimui. Aiškindamas šią normą teismas nurodė, kad: *„Atsižvelgiant į aiškinamosios teisės normos tikslus bei uždavinius (CK 1.9 straipsnio 3 dalis) darytina išvada, kad sprendžiant dėl juridinių asmenų pavadinimų panašumo turi būti vadovaujamosi nuostatomis, jog negalima vartoti tapataus pavadinimo, t. y. tokio paties, kaip jau yra kito juridinio asmens vartojamas, arba klaidinančiai panašaus pavadinimo. Panašumas bendrąja prasme suprantamas kaip tų pačių arba artimų ypatybių turėjimas. Juridinio asmens pavadinimo panašumui gali turėti įtakos tų pačių žodžių vartojimas pavadinimui sudaryti. Bendrine panašumo žodžio prasme tai būtų panašumas, nes tų pačių elementų vartojimas yra vienas iš panašumo apraiškų. Taikant CK 2.39 straipsnį nepakanka nustatyti vien juridinių asmenų pavadinimų panašumo faktą. Turi būti nustatyta, kad pavadinimų panašumas neklaidina visuomenės.“*¹³² Analizuojant pateiktą citatą, sunku nustatyti kaip pasireiškė teleologinio metodo taikymas šiuo konkrečiu atveju. Teismas sprendime nenurodė, koks CK 2.39 straipsnio tikslas, taip pat nesiaiškino ir įstatymų leidėjo ketinimų arba bent jau neįvardijo jų sprendime. Toks teismo teleologinio metodo taikymo pagrindimas laikytinas ne tik kad nepakankamu, bet iš esmės paneigiančiu teorijoje žinomas ir visuotinai pripažįstamas šio metodo taikymo taisyklės.

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje *Labdaros ir paramos fondas „M. K. Čiurlionio fondas“ v. Labdaros ir paramos fondas „M. K. Čiurlionio kultūros ir paveldo fondas“*, Nr. 3K-3-424/2007.

¹³² *Ibid.*

6. Bendrųjų teisės principų, lyginamojo ir loginio metodų taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas

6.1. Bendrųjų teisės principų metodo taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas

Teismų praktikoje bendrųjų teisės principų metodas aiškinant Civilinio kodekso normas taikomas gana dažnai. Galima rasti nemažai teismo sprendimų, kurių motyvuojamojoje dalyje nurodoma, kad sprendžiant tam tikrą Civilinio kodekso normos aiškinimo klausimą remiamasi protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principais. Tai leidžia teigti, kad teismas aiškindamas Civilinio kodekso normas pirmenybę teikia kūrybiniam aiškinimui, o ne mechaniškam normų taikymui. Kitą vertus, analizuojant teismų praktiką išryškėja ir kita tendencija – tik nedidelėje dalyje bylų išsamiai aptariamas bendrųjų teisės principų taikymas. Daugelyje nutarčių teismai apsiriboja nuoroda į CK 1.5 straipsnį plačiau nepasisakydami dėl to, kaip pasireiškė bendrųjų principų metodo taikymas.

Bendrųjų teisės principų metodas neretai taikomas aiškinant Civiliniame kodekse vartojamų vertinamojo pobūdžio sąvokų turinį konkrečios bylos faktinių aplinkybių kontekste. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinėje byloje B. R. v. UAB „Sauluva“¹³³, taikė bendrųjų teisės principų metodą aiškindamas CK 6.204 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąvokos „sutarties vykdymo suvaržymas“ reikšmę, t. y. aiškinosi, kada sutarties vykdymo suvaržymas yra laikytinas pakankamu pagrindu keisti sutartį. Teismas nurodė, kad: „CK 6.204 straipsnio 2 dalyje nurodomi keturi kriterijai, pagal kuriuos nustatoma, ar sunkesnis sutarties vykdymas yra toks reikšmingas, kad ją vykdyti tampa sudėtinga ir reikia peržiūrėti sutarties sąlygas. Sutarties vykdymo varžymas turi būti esminis, pažeidžiantis šalių interesų pusiausvyrą, reikalavimas įvykdyti sutartį tokiomis aplinkybėmis prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams. Tokios aplinkybės turi atsirasti ar tapti žinomos jau sudarius sutartį ir šalis ją sudarydama negalėjo protingai numatyti, kad tos aplinkybės gali atsirasti.“¹³⁴ Šioje byloje teismas nustatė, kad tarp ieškovo ir atsakovo sudarytoje sutartyje buvo numatyta sutarties pakeitimo galimybė, pasikeitus reikšmingoms sutarties vykdymo aplinkybėms. Atsižvelgiant į tai teismas nurodė, kad yra pagrindas pripažinti, jog ieškovas sudarydamas sutartį elgėsi rūpestingai ir protingai. Susidariusią situaciją, kai pasikeitus sutarties vykdymui reikšmingoms aplinkybėms atsakovas nesutiko šalių bendru sutarimu pakeisti sutarties, teismas vertino kaip esminį sutarties suvaržymą, nes pažeidžiamas sutarties

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje B. R. v. UAB „Sauluva“, Nr. 3K-3-296/2006.

¹³⁴ *Ibid.*

šalių pusiausvyros principas. Tolesnis sutarties vykdymas tokiomis aplinkybėmis anot teismo reikštų nesąžiningumą ieškovo atžvilgiu, todėl yra pagrindas pripažinti, jog minėtos aplinkybės laikytinos esminiu sutarties suvaržymu.

Bendrųjų teisės principų metodas taip pat taikomas siekiant įvertinti aiškinamos normos taikymo galimybę nagrinėjant tam tikroje byloje kilusį ginčą, t. y. siekiant nustatyti, ar tam tikros normos taikymas, atsižvelgiant į konkrečias faktines bylos aplinkybes, neprieštaraus teisės principams. Štai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2003 m. spalio 29 d. nutartyje civilinėje byloje BUAB „Grūdtarna“ v. UAB „Nuntia“¹³⁵ sprendė CK 6.145 straipsnyje įtvirtintos restitucijos taikymo klausimą atsižvelgiant į bylos faktines aplinkybes. Šioje byloje kilo ginčas dėl patalpų pirkimo - pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia ir restitucijos taikymo. Sprendime teismas nurodė, kad: „6.145 straipsnio 2 dalis suteikia teismui teisę savo nuožiūra keisti restitucijos būdą arba jos apskritai netaikyti, jeigu dėl jos taikymo vienos iš šalių padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų, o kitos atitinkamai pagerėtų, tai yra restitucijos taikymas prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams.“¹³⁶ Teismas nustatė, kad nagrinėjamu atveju ieškovas yra bankrutuojanti įmonė faktiškai neturinti turto, todėl pritaikius restituciją, t. y. iš atsakovo, kuris yra sąžiningas įgijėjas, ieškovui grąžinus ginčo objektą, atsakovas liks nepagrįstai blogesnėje padėtyje: „*Tai leidžia teigti, kad dėl restitucijos taikymo UAB „Nuntia“, kuri yra sąžiningas įgijėjas, turtinė padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų ar net galėtų sukelti įmonės bankrotą ir panašiai. Tokiu atveju šioje byloje sandorio pripažinimas negaliojančiu ir abišalės restitucijos taikymas sąžiningo įgijėjo atžvilgiu prieštarautų teisingumo, sąžiningumo, protingumo principams (CK I. 5 str. 4 d.)*“¹³⁷

Kaip jau buvo minėta anksčiau, teismų praktikoje bendrųjų teisės principų aiškinimo metodas ne visada taikomas tinkamai. Kritikuotinu teisės normos aiškinimo pavyzdžiu, remiantis bendraisiais teisės principais, laikytina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje V. J., R. V. ir O. Š. v. S. B., E. G. ir Alytaus apskrities viršininko administracija¹³⁸. Šioje byloje teismas sprendamas atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės klausimą, nurodė: „*Pažymėtina, kad CK I.5 str. 1 dalis reikalauja veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų reikalavimus civilinių teisinių santykių subjektus, įgyvendinančius savo teises ir*

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje byloje BUAB „Grūdtarna“ v. UAB „Nuntia“, Nr. 3K-3-1118/2003.

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ *Ibid.*

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje V. J., R. V. ir O. Š. v. S. B., E. G. ir Alytaus apskrities viršininko administracija, Nr. 3K-3-780/2003.

atliekančius pareigas, o to paties straipsnio 4 dalis šiais principais vadovautis įpareigoja teismą, aiškinant ir taikant įstatymus. Šios bylos atveju minėtais principais būtina vadovautis bendraturčiams valdant, naudojant ir disponuojant nuosavybės teisės objektu (CK 4.75 str. 1 d.) bei reikalaujant atidalyti iš bendrosios nuosavybės (CK 4.80 str. 1 d.), o taip pat ir teismui, sprendžiant dėl atidalijimo bei parenkant jo būdą.¹³⁹ Šioje nutartyje teismas plačiau nepasisakė dėl to, kaip pasireiškė sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principų taikymas aiškinant normas reglamentuojančias atidalijimo iš bendrosios nuosavybės tvarką. Toks bendrųjų teisės principų metodo taikymas laikytinas netinkamu, nes teismas neatskleidė šių principų esmės netyrė jų sąsajų su teisės normomis, todėl galima teigti, jog šiuo atveju bendrųjų teisės principų metodas buvo taikomas deklaratyviai.

6.2. Lyginamojo metodo taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas

Nors analizuojat lyginamąjį metodą teoriniu aspektu paaiškėjo, kad jis turi itin didelę reikšmę Civilinio kodekso normų aiškinimui (dėl šiame kodekse esančių teisės transplantų gausos ir itin nemažos kitų valstybių teisinėse sistemose esančio reguliavimo įtakos), tačiau praktinis šio metodo taikymas sprendžiant konkrečius Civilinio kodekso normų aiškinimo klausimus gana retas reiškinys. Tiriant teismų praktiką pavyko rasti vos keletą nutarčių, kuriose teismas rėmėsi lyginamuoju metodu aiškindamas Civilinio kodekso normas, todėl toliau aptariamos pagrindinės iš jų.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“¹⁴⁰ taikė lyginamąjį metodą siekdamas nustatyti, ar finansinio lizingo sutarties dalyku gali būti žemė. Sprendime teismas nurodė, kad: „*Aiškinant CK 6.568 straipsnio 1 dalies normą draudimo sudaryti lizingo sutartis dėl žemės aspektu, atsižvelgtina ir į tai, kad lizingo institutas Civiliniame kodekse įtvirtintas remiantis 1988 metų UNIDROIT Otavos konvencija dėl tarptautinio finansinio lizingo (toliau – ir Konvencija, Otavos konvencija). <...>nors Lietuva ir nėra prisijungusi prie šios tarptautinės sutarties, tačiau Konvencijos tekstas svarbus siekiant nustatyti CK įtvirtinto lizingo instituto nuostatų esmę ir tikslus. Konvencijos preambulėje nurodyta, kad viena iš jos pasirašymo priežasčių yra ta, jog Susitariančiosios šalys pripažįsta tarptautinio kilnojamojo turto lizingo teisinių kliūčių panaikinimo ir šalių interesų pusiausvyros išlaikymo svarbą. Taigi jau*

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje V. J., R. V. ir O. Š. v. S. B., E. G. ir Alytaus apskrities viršinininko administracija, Nr. 3K-3-780/2003.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“, Nr. 3K-7-2/2013.

Konvencijos preambulėje lizingo santykiai apibrėžti kaip santykiai dėl kilnojamojo turto. <...> Atsižvelgiant į vadinamąjį klasikinį lizingo sutarties modelį, įtvirtintą 1988 metų Otavos konvencijoje ir iš esmės perkeltą į Lietuvos CK šeštosios knygos XXX skyrių, suprantama ir logiškai paaiškinama tampa CK 6.568 straipsnio 1 dalies nuostata, draudžianti sudaryti tokią lizingo sutartį, kurios dalykas būtų žemė.¹⁴¹ Taigi, teismas taikydamas lyginamąjį metodą akcentavo Civiliniame kodekse įtvirtinto lizingo instituto, kaip teisinio transplantato, kilmę, t. y. nurodė, kad Civiliniame kodekse įtvirtintas lizingo sutarties reguliavimas perimtas iš 1988 metų UNIDROIT Otavos konvencijos dėl tarptautinio finansinio lizingo. Dėl šios priežasties, teismas aiškindamasis lizingo sutarties sampratą rėmėsi Otavos konvencijoje įtvirtintu reguliavimu ir sprendė, kad lizingo sutarties dalyku negali būti žemė ir kiti nekilnojamieji daiktai.

Kitas temai aktualus lyginamojo metodo taikymo pavyzdys – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje UAB „Statega“ v. BUAB „Neapolis“ ir AB „Swedbank“¹⁴². Nagrinėjamoje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl pradinio kreditoriaus ir naujojo kreditoriaus reikalavimų tarpusavio santykio, kai naujasis kreditorius įvykdė tik dalį prievolės už skolininką. Kadangi Civiliniame kodekse nėra nuostatų, reguliuojančių tokią situaciją, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taikė lyginamąjį teisės aiškinimo metodą. Nors sprendime tiesiogiai nenurodoma, tačiau subrogacijos institutas yra su tam tikromis modifikacijomis perimtas transplantas iš Kanados Kvebeko provincijos civilinio kodekso, todėl aiškinant šį institutą teismas rėmėsi minėtame kodekse nustatytu reguliavimu: *„Aiškinant papildomų kreditoriaus teisių perėjimo trečiajam asmeniui, įvykdžiusiam dalį skolininko prievolės, teisinį reglamentavimą, aktualus ir lyginamasis teisės aiškinimo metodas. Įstatyme – CK 6.114 straipsnyje – įtvirtintos subrogacijos pagrindai yra identiški Kvebeko civilinio kodekso 1656 straipsnyje nustatytiems subrogacijos pagrindams. Kvebeko CK 1658 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tuo atveju, kai kreditoriui yra sumokėta tik dalis, jis likusią savo reikalavimo dalį gali įgyvendinti pirmumo teise prieš reikalavimą perėmusį asmenį, iš kurio kreditorius gavo dalinį savo reikalavimą (angl. A creditor who has been only partly paid may exercise his rights with respect to the balance of his claim in preference to the person subrogated from whom he has received only part of his claim).“*¹⁴³ Iš pateiktos citatos matyti, kad Kvebeko provincijos civiliniame kodekse subrogacijos institutas reglamentuotas detaliau, t. y. kodeksas reguliuoja santykį

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“, Nr. 3K-7-2/2013.

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Statega“ v. BUAB „Neapolis“ ir ir AB „Swedbank“, Nr. 3K-7-276-469/2015.

¹⁴³ *Ibid.*

tarp pradinio kreditoriaus ir naujojo kreditoriaus, kai pastarasis įvykdo dalį skolininko prievolės nustatant, kad pradinis kreditorius turi pirmumo teisę prieš naująjį kreditorių patenkinant likusį reikalavimą. Atsižvelgdamas į tai ir remdamasis lyginamuoju teisės aiškinimo metodu, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėjo prie išvados, kad tuo atveju, kai prievolės dalį už skolininką įvykdo trečiasis asmuo, likusi pradinio kreditoriaus reikalavimo teisės dalis turi pirmumą prieš naująjį kreditorių. Toks reguliavimas užtikrina pradinio kreditoriaus interesų apsaugą.

6.3. Loginio metodo taikymas teismų praktikoje aiškinant Civilinio kodekso normas

Išnagrinėjus darbo daliai aktualią teismų praktiką, pastebėtina, kad praktinis loginio teisės aiškinimo metodas aiškinant Civilinio kodekso normas pasireiškia dviem aspektais:

1. Kaip teisinio argumentavimo priemonė, naudojama pagrįsti gautą teisės aiškinimo rezultatą.
2. Kaip nuoseklus ir racionalus samprotavimo būdas, kuriuo grindžiamas Civilinio kodekso normos aiškinimo procesas.

Pavyzdžiui, loginis teisės aiškinimo metodas, kaip teisinio argumentavimo priemonė aiškinant Civilinio kodekso normas, buvo naudojamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 1 d. nutartyje civilinėje byloje L. Ezerskio įmonė v. A. B., UAB „Jūsų Aušrė“ ir UAB „Mineraliniai vandenys“¹⁴⁴. Šioje byloje buvo sprendžiamas 6.411 straipsnio aiškinimo klausimas. Minėto straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad: „Aplinkybę, kad nusipirktų neregistruojamų daiktų nuosavybės teisė išlieka pardavėjui, kai daiktai įsigyti teikti paslaugoms arba įmonės verslui, galima panaudoti prieš trečiuosius asmenis tik tuo atveju, jeigu pirkimo-pardavimo sutartis buvo įregistruota įstatymų nustatyta tvarka viešame registre.“¹⁴⁵ Byloje kilo neaiškumų dėl to, ar nurodytame straipsnyje įtvirtintas neregistruotinių daiktų pirkimo-pardavimo išsimokėtinai sutarties išviešinimo reikalavimas taikytinas tik tada, kai perleidžiamas neregistruojamas daiktas, ar ir tuo atveju, kai pagal sutartį perleidžiamas registruojamas daiktas. Teismas aiškindamas minėtą normą nurodė, kad: „<...>pagal CK 6.411 straipsnio 2 dalį aplinkybę, jog nusipirktų neregistruojamų daiktų nuosavybės teisė išlieka pardavėjui, kai daiktai įsigyti teikti paslaugoms arba įmonės verslui, galima panaudoti prieš trečiuosius asmenis tik tuo atveju, jeigu pirkimo-pardavimo sutartis buvo įregistruota įstatymo nustatyta tvarka

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje L. E. įmonė v. A. B., UAB „Jūsų Aušrė“ ir UAB „Mineraliniai vandenys“, Nr. 3K-3-146/2004.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

viešame registre. <...> Kadangi įstatymas reikalauja išviešinti net neregistruojamų daiktų pirkimo-pardavimo išsimokėtinai sutartis, tai juo labiau (*argumentum a fortiori*) toks reikalavimas taikytinas registruojamiems daiktams, ir tai reiškia, kad registruojamo daikto pirkimo-pardavimo išsimokėtinai sutartis taip pat privalo būti įregistruota registre, kuriame yra įregistruotas pats daiktas.¹⁴⁶ Iš pateiktos citatos matyti, kad teismas, aiškindamas CK 6.411 straipsnio 2 dalies normą, taikė vieną iš teorinėje darbo dalyje aptartų loginių argumentų – *argumentum a fortiori* (stipresnė galios argumentas). Taigi, šioje byloje loginis teisės aiškinimo metodas buvo taikomas kaip argumentavimo priemonė, siekiant pagrįsti teisės aiškinimo rezultatą.

Kaip jau buvo aptarta, teismų praktikoje loginis metodas suprantamas ir kaip nuoseklus, racionalus samprotavimo būdas. Štai Civilinėje byloje UAB „Šilo bitė“ ir A. D. v. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir UAB „Lietuvos rytas“ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprenddamas dėl CK 2.24 straipsnio 2 ir 4 dalyse įtvirtinto replikos teisės instituto įgyvendinimo tvarkos nurodė, kad asmuo minėtame straipsnyje nustatyta replikos teise privalo pasinaudoti tik tada, jeigu duomenis paskelbė visuomenės informavimo priemonė. Jeigu duomenis per visuomenės informavimo priemonę paskelbė kitas asmuo, o visuomenės informavimo priemonė perteikė neiškraipytas duomenis paskelbusio asmens citatas, tai asmuo, apie kurį paskelbti duomenys, turi teisę nepasinaudojęs replikos teise kreiptis į teismą ir reikalauti, kad teismas įpareigotų duomenis paskelbusį asmenį adekvačiai paneigti duomenis ir atlyginti žalą¹⁴⁷. Šią išvadą teismas grindė tuo, kad: „Toks teisinis reguliavimas logiškai išplaukia iš pačios replikos teisės esmės ir paskirties, nes tokia teisė – tai galimybė ne teismo tvarka pašalinti asmens teisės pažeidimą, padarytą būtent visuomenės informavimo priemonės: tuo atveju, kai visuomenės informavimo priemonė pripažįsta pagrįstu asmens reikalavimą dėl paskleistų duomenų neatitikties tikrovei, ji gali viešai, tokiu pat būdu kaip duomenys buvo paskleisti, juos paneigti. Tuo atveju, kai visuomenės informavimo priemone pasinaudojo kitas asmuo, paskleidęs tikrovės neatitinkančius duomenis, replikos teisė neatliktų savo funkcijos ir iš esmės būtų reikalavimas, keliamas ne asmens teisų pažeidimą padariusiam asmeniui.¹⁴⁸ Taigi, šioje byloje loginio metodo taikymas pasireiškė teismo nuosekliu, racionalių samprotavimu siekiant nustatyti aiškinamos normos prasmę. Pastebėtina, kad toks loginio metodo taikymas ypač svarbus, kai

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje *L. E. įmonė v. A. B. , UAB „Jūsų Aušrė“ ir UAB „Mineraliniai vandenys“*, Nr. 3K-3-146/2004.

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Šilo bitė“ ir A. D. v. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-340/2011.

¹⁴⁸ *Ibid.*

aiškinamos Civilinio kodekso normos konstrukcija nėra pakankamai nuosekli ir struktūriškai aiški. Loginis metodo pagalba tarsi „išpainiojamas“ normoje įtvirtintas reguliavimas, išaiškinant normos veikimo sąlygas.

Išvados

1. Civilinio kodekso 1.9 straipsnyje nustatyti Civilinio kodekso normų aiškinimo principai įstatymiškai įtvirtina tris pagrindinius teisės teorijos mokslo suformuotus teisės aiškinimo metodus ir taisykles. Pirmoje straipsnio dalyje įtvirtintas sisteminis metodas, antroje dalyje įtvirtintos dvi pagrindinės lingvistinio aiškinimo taisyklės ir trečioje dalyje įtvirtinamas teleologinis metodas.
2. Kaip parodė teismų praktikos tyrimas, Civiliniame kodekse įtvirtintų normų aiškinimo principų tinkamas praktinis taikymas užtikrina visapusišką, teisėtą ir pagrįstą Civilinio kodekso normų interpretavimą bei apsaugo teismą nuo absurdiškų teisės normų aiškinimo rezultatų. Be to, normų aiškinimo principų tinkamas taikymas „sureguliuoja“ teisės aiškinimo procesą, užtikrina Civiliniame kodekse įtvirtinto teisinio reguliavimo stabilumą bei riboja teismų teisėkūrą.
3. Ištyrus Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymo dėsningumus teismų praktikoje, paaiškėjo, kad teismai prioritetą teikia CK 1.9 straipsnio 1 dalyje įtvirtintam sisteminiam teisės aiškinimo metodui. Tokį teismų prioriteto skyrimą sisteminiam teisės aiškinimo metodui lemia keletas priežasčių: 1) šio metodo taikymas aiškinant Civilinio kodekso normas pasireiškia įvairiai, todėl dėl šio metodo plataus praktinio pritaikomumo ir universalumo jis taikomas dažniausiai; 2) Civiliniam kodeksui būdingas sistemiškumas, t. y. Civilinio kodekso normas sieja glaudūs ryšiai, tiek turinio, tiek ir struktūrine prasme, todėl normų aiškinimo procese taikant sisteminį metodą užtikrinama šio Kodekso normų sąveika ir darnumas.
4. CK 1.9 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos lingvistinio aiškinimo taisyklės teismų praktikoje taikomos itin retai. Tokios situacijos priežastis – šio principo nepakankamumas ir ribotas pritaikomumas, kurį lemia tai, jog įstatymų leidėjas šiuo principu įtvirtino tik dvi pagrindines lingvistinio metodo taisykles (bendrinės kalbos pirmumo ir specialio kalbos pirmumo). Esamos problemos sprendimo būdas – aiškinimo principo formuluotės keitimas, įstatymiškai Civiliniame kodekse įtvirtinant ir kitas lingvistinio aiškinimo taisykles.
5. Išanalizavus Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymo teismų praktikoje apraiškas išryškėjo ir kita, nemažiau aktuali problema – nepakankamas teismų dėmesys teisės principų (metodų) taikymo pagrindimui. Teismų praktikoje esama pavyzdžių, kai Civilinio kodekso normų aiškinimo principai (metodai) taikomi

deklaratyviai, neargumentuojant ir plačiau nepasisakant dėl to, kaip pasireiškė šių aiškinimo principų (metodų) taikymas sprendžiant Civilinio kodekso normų aiškinimo klausimus. Be to, teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai dėl nepakankamo aiškinimo principų (metodų) taikymo taisyklių išmanymo teismai klaidingai taiko šiuos aiškinimo principus (metodus).

6. Civilinio kodekso normų aiškinimo procese taikomi ir kiti, nors tiesiogiai Civiliniame kodekse neįtvirtinti, tačiau teisės doktrinoje nagrinėti ir teismų praktikoje pripažįstami teisės aiškinimo metodai. Dėl kodekse esančios teisinių transplantų gausos kodekso normų aiškinimui svarbus lyginamasis teisės aiškinimo metodas. Nemažiau reikšmingas ir bendrųjų teisės principų metodas, kuris dažnu atveju taikomas aiškinant Civiliniame kodekse vartojamų vertinamųjų sąvokų prasmę konkrečių bylos faktinių aplinkybių kontekste.

Šaltinių ir literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas. Valstybės žinios, 2002-12-06, Nr. 116-5189.
3. Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 112-4991.

Specialioji literatūra:

1. BERKMANAS, T. *Teismo aktyvumo kuriant ir aiškinant teisę plėtros tendencija, motyvai ir problemos*. Teisės problemos, T. 2 (44), 2004.
2. FETERIS, D. E. *Fundamentals of Legal Argumentation: A survey of theories on the justification of judicial decisions*. Amsterdam: Academic publishers, 1999.
3. KELSENAS, H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
4. KOŽENIAUSKIENĖ, R. *Juridinė retorika*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
5. LASTAUSKIENĖ, G. *Teisinio teksto interpretavimo ribų ir teisės principų santykis: teorinės nuostatos ir Lietuvos teismų praktika*. Teisės problemos. T. 1 (47), 2005.
6. MACCORMICK, N.; SUMMERS, R. S. *Interpreting statutes: a comparative study*. Alder-shot: Dartmouth, 1991.
7. MACKUVIENĖ, E. *Loginis metodas teisėje: sampratos problema*. Teisė, 2010, Nr. 77.
8. MIKELĖNAS, V. *Interpretacinis žaismas, arba kaip kurti teisę be parlamento*. Jurisprudencija, 2009, 2(116).
9. MIKELĖNAS, V. in *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
10. MIKELĖNAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
11. MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999.

12. MIZARAS, M. *Lizingo sutarties sampratos aiškinimas pagal Civilinį kodeksą*. Justitia, 2000, Nr. 1–2 (43–44).
13. POSNERIS, R. A. *Jurisprudencijos problemos*. Vilnius: Eugrimas, 2004.
14. TIAŽKIJUS, V. in *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. Pirmoji dalis. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2003.
15. VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004.
16. VANSEVIČIUS, S. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Jusitia, 2000.
17. ZWEIGERT, K.; PUTTFARKEN, H., J., *Statutory Interpretation – Civilian Style*. Tulane Law Review, 1969–1970. Vol. 44.

Teismų praktika:

Teismų praktikos apžvalgos:

1. Lietuvos Aukščiausio Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimu patvirtinta Lietuvos Respublikos teismų praktikos taikant įstatymus, reglamentuojančius tėvų pareigą materialiai išlaikyti savo vaikus, apibendrinimo apžvalga, Nutarimo numeris 54.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Statega“ v. BUAB „Neapolis“ ir ir AB „Swedbank“, Nr. 3K-7-276-469/2015.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje V. I. v. P. S. I., Nr. 3K-3-34-378/2015.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika v. AB „Lietuvos dujos“, V. V., V. G. ir K. S., Nr. 3K-3-548/2013.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „PricewaterhouseCoopers“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nr. 3K-3-474/2013.
5. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Vitrada“ v. AB „SEB lizingas“, Nr. 3K-7-2/2013.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto savivaldybė v. S. U., Nr. 3K-3-557/2011.

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J.*, Nr. 3K-P-537/2011.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Šilo bitė“ ir A. D. v. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-340/2011.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *R. G. v. G. M.*, Nr. 3K-3-366/2010.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *pagal pareiškėjo Birštono savivaldybės administracijos Socialinės paramos ir vaiko teisių apsaugos skyriaus pareiškimą dėl nuolatinės globos nustatymo, globėjo paskyrimo ir vaiko gyvenamosios vietos nustatymo*, Nr. 3K-3-169/2010.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos techninio sporto draugija v. UAB „Pas Ažuolą“*, Nr. 3K-3-449/2008.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje *J. L. II v. R. G. R.*, Nr. 3K-3-414/2008.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Premeda“ v. Tauragės rajono savivaldybės taryba*, Nr. 3K-3-367/2007.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. liepos 23 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, Utenos apskrities viršininko administracija, VĮ Valstybinis žemėtvarkos institutas, I. S. individualiai įmonė, V. J., S. Ž., M. I., M. I., N. I. ir Z. J.*, Nr. 3K-3-310/2007.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje *Labdaros ir paramos fondas „M. K. Čiurlionio fondas“ v. Labdaros ir paramos fondas „M. K. Čiurlionio kultūros ir paveldo fondas“*, Nr. 3K-3-424/2007.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Lifosa“ v. Z. D. N. ir R. S.*, Nr. 3K-3-321/2005.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje *B. R. v. UAB „Sauluva“*, Nr. 3K-3-296/2006.

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *A. S. v. R. J.*, Nr. 3K-3-163/2005.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje *I. D. v. A. D.*, Nr. 3K-3-44/2005.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Z. A. v. G. G.*, Nr. 3 K-3-30/2005.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje *R. K. v. A. K.*, Nr. 3K-3-435/2004.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje *L. E. įmonė v. A. B., UAB „Jūsų Aušrė“ ir UAB „Mineraliniai vandenys“*, Nr. 3K-3-146/2004.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Grūdarna“ v. UAB „Nuntia“*, Nr. 3K-3-1118/2003.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *V. J., R. V. ir O. Š. v. S. B., E. G. ir Alytaus apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-780/2003.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *R. Č. v. S. K.*, Nr. 3K-3-1225/2002.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje *UPS Lietuva – UAB „Lex“ v. Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*. Nr. 3K- 3-865/1999.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *LIAB „Palangos investicijos“ v. Palangos miesto valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. 3K-3-455/1999.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje *H. J. v. Vilniaus miesto valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. 3K-3-50/1999.

Lietuvos apeliacinio teismo praktika

1. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. Gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje *R. V. ir R. V. v. UAB „Mega“, V. C, UAB „METALPLAST VILNIUS“ ir R. D.*, Nr. 2A-1224/2013.

Apygardos teismų praktika

1. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Gelvora“ v. A. B.*, Nr. 2A-2505-555/2015.
2. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje *D. N. v. J. P. ir E. B.*, Nr. 2A-57-159/2010.
3. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *V. B. v. J. J. ir R. Ž.*, Nr. 2A-1366-109/2009.
4. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje *pagal pareiškėjo D. J. pareiškimą*, Nr. 2S-144-186/2009.
5. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje *pagal pareiškėjo D.K. pareiškimą dėl praleisto termino palikimui priimti atnaujinimo*, Nr. 2S-183-343/2009.

Elektroniniai dokumentai:

1. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso šeštosios knygos [interaktyvus].
[žiūrėta 2016 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914&p_query=&p_tr2=>

Santrauka

Magistro darbo pradžioje trumpai aptariamos priežastys, lemiančios Civilinio kodekso normų aiškinimo būtinybę. Toliau darbe analizuojami Civilinio kodekso normų aiškinimo principai teoriniu aspektu. Per šių principų santykį su teisės teorijoje žinomais teisės aiškinimo metodais atskleidžiamas Civilinio kodekso normų aiškinimo principų turinys. Didžiausias dėmesys darbe skiriamas Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymo teismų praktikoje analizei. Pagrindinę darbo dalį sudaro Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos tyrimas, tačiau vien juo neapsiribojama, taip pat nagrinėjamos ir kelios Lietuvos apeliacinio teismo ir Apygardų teismų praktikos nutartys. Tiriant teismų praktikos nutartis vertinamas Civilinio kodekso normų aiškinimo principų taikymas, siekiant atsakyti į klausimą, ar visada teismai tinkamai taiko šiuos aiškinimo principus, taip pat vertinama, kokią reikšmę normų aiškinimui turi šie principai. Darbe nagrinėjami ir kiti Civilinio kodekso normų aiškinimui reikšmingi metodai, trumpai aptariamas šių metodų turinys, analizuojamas jų taikymas teismų praktikoje bei reikšmė Civilinio kodekso normų aiškinimui.

Summary

In the beginning of the present master's thesis the reasons for the need of interpretation of the Civil Code provisions are briefly discussed. Further in the paper, the principles of the interpretation of the Civil Code provisions are analyzed from a theoretical point of view. The relations of these principles with the methods of law interpretation known in the theory of law reveals the content of the principles of interpretation of the Civil Code provisions. The primary focus of the paper is on the analysis of the application in practice of the principles of the interpretation of the Civil Code provision. The principal part of the paper is constituted of the research on the case-law of the Supreme Court of Lithuania, but the paper is not limited to this research, several judgments of case-law of the Court of Appeal of Lithuania and County courts are also analyzed. In analyzing the judgments of case-law, the application of principles of the interpretation of the Civil Code provisions is analyzed in order to find out whether or not the courts always properly apply these principles of interpretation, it is also assessed what importance these principles have on the interpretation of provisions. Other methods of interpretation of law, not directly indicated in the Civil Code, however nonetheless important, are also analyzed in the master's thesis; the content, the application in case-law, and the importance to the interpretation of the Civil Code provisions of these methods are briefly discussed.